

PAUTES ORIENTATIVES D'EXPLORACIÓ I D'INTERVENCIÓ AMB ELS FILLS I FILLES DE LES DONES ATESES PER SITUACIONS DE VIOLÈNCIA DE GÈNERE

Elaborat per:

Sònia Agustín (Equip d'Infància EAD)
Rosa Alemany (Direcció Dona i Drets Civils)
Marta Álvarez (Directora EAD)
Laura Córdoba (Districte Nou Barris)
Laura Maure (Casa Municipal d'Acollida)
Sílvia Pallejà (Equip Infància EAD)
Montse Plaza (Servei Mentories)
Margarida Saiz (Direcció Dona i Drets Civils)

Amb la col·laboració de:

Sònia Giménez (Casa d'Acollida)
Irma Cortada (EAD)
José Manuel Alonso (Consultor)

Barcelona, 30 de març de 2007

INDEX

JUSTIFICACIÓ	Pàg. 3
OBJECTIU D'AQUEST DOCUMENT	Pàg. 4
ALGUNS ELEMENTS DE CONTEXT	Pàg. 4
MARC DE REFERÈNCIA	Pàg. 6
1. <i>La violència de gènere com a factor de risc per a la infància</i>	Pàg. 6
2. <i>Conseqüències de l'exposició dels infants a la violència de gènere</i>	Pàg. 7
LA INTERVENCIÓ DES DEL SISTEMA DE SERVEIS SOCIALS	Pàg. 8
1. <i>Finalitat del treball amb infància en situacions de violència de gènere.</i>	Pàg. 8
2. <i>Requisits en qualsevol intervenció amb aquests infants</i>	Pàg. 8
3. <i>La fase d'exploració inicial</i>	Pàg. 9
4. <i>El primer contacte professional amb l'infant</i>	Pàg. 16
6. <i>Primera valoració de la situació i orientació inicial</i>	Pàg. 17
7. <i>Devolució a la mare i a l'infant</i>	Pàg. 18
8. <i>La intervenció de tractament.</i>	Pàg. 20
9. <i>La intervenció grupal amb infants.</i>	Pàg. 27
10. <i>L'avaluació de procés i de resultats</i>	Pàg. 29
11. <i>Límits de la intervenció des del Sistema de Serveis Socials</i>	Pàg. 30
12. <i>Altres aportacions</i>	Pàg. 30
ANNEXOS:	Pàg. 31
➤ <i>Protocol d'exploració amb menors utilitzat per l'Equip d'Atenció a les Dones (versió en revisió - març 2007)</i>	Pàg. 31
➤ <i>Protocol de derivació a d'altres serveis</i>	Pàg. 38
➤ <i>Experiència 1 de treball grupal amb infants: L'espai infantil (Laura Córdoba. Educadora social del CSS Pau Casals Dte. Nou Barris)</i>	Pàg. 42
➤ <i>Experiència 2 de treball grupal amb infants: Servei d'Atenció a nenes i nens - Mentories (Montse Plaza, psicòloga.)</i>	Pàg. 49
➤ <i>Experiència 3 de treball grupal amb infants: La Casa d'Acollida (Sònia Giménez Educadora social)</i>	Pàg. 54

JUSTIFICACIÓ: EL PERQUÈ D'AQUEST DOCUMENT

- ✓ Tots els estudis realitzats sobre el tema demostren que els menors que han viscut o viuen en un context de violència de gènere, també han rebut o reben maltractaments sigui d'una manera directa o bé com a testimonis de les agressions. En tots els casos, els menors viuen conflictes interns que no poden enfrontar adequadament sense ajut i, sovint, es produeixen seqüeles que afecten la formació de la seva personalitat i la seva autoestima.

Els estudis realitzats situen en proporcions elevades (que varien segons els països) les dones maltractades i els homes maltractadors que tenen antecedents familiars de violència en la seva infància.

Aquestes dades fan prioritari actuar de manera proactiva amb els menors sempre que es dona una situació de violència de gènere, per tal de proporcionar el més aviat possible l'atenció reparadora que calgui i de prevenir seqüeles futures.

- ✓ Comprovem que a la majoria dels serveis i entitats (públics i privats) no existeix cap protocol d'actuació proactiva cap als menors en les fases d'exploració, detecció i atenció, llevat que la mare expliciti l'existència de problemes en aquest sentit o que hi hagi símptomes manifestos d'alerta.

Hem detectat que, sovint, els menors que no manifesten problemes o símptomes d'alerta queden en un segon pla, no concretant-se un pla de treball específic amb cada un d'ells o elles.

Aquest és una constatació compartida amb organitzacions i entitats com ara *Save the Children*, *IReS*, *Fundació Concepció Juvanteny* i d'altres

- ✓ La Llei orgànica 1/2004 de Mesures de Protecció Integral contra la Violència de Gènere insta a prestar una *assistència social integral a través dels serveis socials als menors que es trobin sota la pàtria potestat o guarda i custòdia de la persona agredida. A aquests efectes els serveis socials hauran de comptar amb personal específicament format per a atendre als menors, amb la finalitat de prevenir i evitar de manera eficaç les situacions que puguin comportar danys psíquics i físics als menors que viuen en entorns familiars on existeix violència de gènere.*

Per poder prestar adequadament aquesta atenció integral als menors ens cal protocolitzar criteris tècnics i procediments aprofitant l'experiència existent.

- ✓ Al gener de 2006 es van incorporar a l'Equip d'Atenció a les Dones (EAD) una treballadora social i una psicòloga especialitzades en treball amb infància i adolescència. Calia tenir elaborades unes pautes tècniques que formessin part de l'encàrrec a fer a aquestes dues professionals, així com definir uns criteris clars d'articulació amb els/les professionals especialistes en infància de la Casa d'Acollida i del Servei d'atenció a nenes i nens¹ pel que fa al treball grupal.
- ✓ Tant al Pla Municipal de Família com al Pla Municipal d'Infància², i dins l'articulació del sistema municipal de protecció a la Infància en alt risc social, un dels objectius a assolir és el de *Dissenyar i aplicar protocols de detecció amb un sistema*

¹ Aquesta és la denominació abreujada que fem servir en aquest document. El nom complet és *Programa d'Atenció a nenes i nens que han patit violència de gènere a l'àmbit familiar: Mentories*

² El Pla Municipal de Família va ser aprovat pel Ple Municipal al novembre de 2006. El Pla Municipal d'Infància està elaborat i pendent d'aprovació institucional

estàndard de factors de fragilitat, factors de risc de maltractament i factors de protecció, així com indicadors de maltractament. I un dels factors clars de risc és precisament l'existència de situacions de violència de gènere en l'entorn familiar de l'infant.

OBJECTIU I CONTEXT D'AQUEST DOCUMENT

Garantir una **actuació proactiva** d'exploració, detecció i atenció dels fills i filles de les dones que pateixen o han patit violència i que són ateses pels serveis socials municipals (d'atenció primària polivalent i específica, i d'atenció especialitzada)

ALGUNS ELEMENTS DE CONTEXT

Un punt de partida:

Els criteris, protocols i procediments que figuren a continuació són un punt de partida per arribar a construir en un futur proper un cos metodològic contrastat amb la pràctica que ens permeti intervenir adequadament i de manera eficaç amb la infància que viu o ha viscut situacions de violència de gènere.

Som conscients que aquest document, ara per ara, té alguns punts febles que voldríem abordar en un futur. Per això diem que és un punt de partida i no pas d'arribada.

Volem assenyalar tres d'aquests punts febles:

- ✓ Insuficient desenvolupament de l'apartat d'avaluació de procés i de resultats. Amb la redacció actual tot just hem plantejat el tema però no l'hem desenvolupat pas.
- ✓ Insuficient desenvolupament de la intervenció individualitzada de tractament amb aquests infants. En aquest document s'aborden alguns aspectes però és un dels temes que requeririen d'un major desenvolupament que esperem aprofundir en un futur proper.
- ✓ La manca de participació de representants dels Equips d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (EAIA) no ha estat possible per causes diverses. Aquesta és una mancança que buscarem subsanar en breu.

Procediment d'elaboració:

Hem seguit tres fases:

1ª fase	Elaboració document inicial	➤ Elaboració d'un primer document que desenvolupava una part del contingut del document actual que ara presentem.
	Octubre a desembre 2005	➤ S'acorda contrastar amb la realitat de cada servei la proposta de <i>Tipologia segons el posicionament de l'infant davant la relació parental</i> elaborada per Laura Córdoba, educadora social del Dte. de Nou Barris.

IIª fase	Implementació	➤ Implementació del contingut del document al dispositiu d'atenció específica en situacions de violència de gènere que, en aquests moments, està integrat pels següents serveis municipals: Equip d'Atenció a les Dones (EAD), Casa d'Acollida (CAD) i Servei d'atenció a nenes i nens (Mentories). ➤ Contrast de la tipologia proposada amb la realitat de cada un dels serveis.
	Gener a agost 2006 (Període de prova)	
IIIª Fase	Elaboració document definitiu	➤ Validació continguts metodològics i organitzatius del document inicial i desenvolupament de nous continguts identificats com a necessaris. ➤ Elaboració d'una proposta consensuada de <i>tipologia segons el posicionament de l'infant davant la relació de violència de gènere</i>.
	Octubre 2006 a març 2007	

Divulgació del document (abril a desembre 2007):

Per a nosaltres ha estat important contactar amb altres experiències d'intervenció amb els fills i filles de dones que pateixen violència arreu l'Estat Espanyol. Malauradament encara es tracta d'una línia d'intervenció molt minoritària que cal potenciar. Per aquesta raó adquireix més importància divulgar totes les iniciatives que contribueixin a anar creant un cos metodològic d'intervenció que ens permeti una major efectivitat.

En el nostre cas la previsió és la següent:

- Presentació del document als Centres de Serveis Socials (SSAP) i oferiment de suport a aquells territoris que estiguin disposats a implementar-lo.
- Debat contrastat del contingut del document amb una comissió de professionals dels EAIA de l'Ajuntament de Barcelona.
- Presentació al *Circuit Barcelona contra la violència vers les dones* (18 d'abril), i oferiment als Circuits Territorials de Districte.
- Ponència a la Jornada del *Circuit Barcelona contra la violència vers les dones* que tindrà lloc el 25 i 26 d'octubre d'enguany.
- Divulgació al Departament d'Acció Social i Ciutadania i a l'Institut Català de les Dones (Generalitat de Catalunya)
- Traducció al castellà i divulgació a diversos serveis i territoris de l'Estat Espanyol amb els que ja hem col·laborat o que el demanin.
- Establir o utilitzar espais i mitjans d'intercanvi d'experiències i de reflexions a partir de la pràctica entre els diferents serveis especialitzats i els d'atenció primària (SSAP) que intervinguin amb infants en situacions de violència de gènere. Es tracta d'anar construint un cos metodològic comú útil per a l'exploració, la detecció i la intervenció (preventiva, de contenció i de reparació).

Violència de gènere:

Violència contra les dones significa qualsevol acte de violència basada en el gènere que té com a resultat, o és probable que tingui com a resultat, uns danys o patiments físics, sexuals o psicològics per a les dones, incloent-hi les amenaces dels esmentats actes, la coacció o la privació arbitrària de la llibertat, tant a la vida pública com a la privada.

Entenem per manifestacions de la violència de gènere:

- Maltractaments físics, psíquics, sexuals i/o econòmics per part de la parella i/o qualsevol membre de la unitat de convivència o relacional.
- Agressions sexuals i violacions, independentment que existeixi o no un vincle familiar i/o relacional amb la persona agressora.
- Explotació sexual.
- Mutilacions sexuals.
- Assatjament sexual i/o psicològic.

IV Conferència Mundial de les Nacions Unides sobre els Dones. Pequín 1995. Aquesta definició és assumida pel Pla Operatiu 2001/ 2004 contra la violència vers les dones de l'Ajuntament de Barcelona.

Parlem de violència de gènere i no pas de violència domèstica o familiar:

La violència de gènere més habitual és la violència domèstica que s'exerceix dins l'àmbit familiar. Però en aquest context també es poden donar altres formes de violència familiar i maltractaments vers la infància, la vellesa, les persones amb discapacitat, és a dir, vers les persones més vulnerables.

L'impacte en els menors:

1. La **violència** que es manifesta directament vers la dona, també pot ser exercida **directament contra l'infant**.

Segons l'estudi realitzat per la Generalitat sobre maltractament infantil (2000) en un 44,4% dels casos, en les famílies de fills i filles maltractats hi ha també algun altre maltractament, en aquest cas sobre un adult. En un percentatge molt elevat (76,7%) la víctima adulta dels maltractaments és la mare.

2. **L'infant testimoni** de la violència contra la mare.

Tots els infants són testimonis perquè veuen o senten les agressions i/o les seves conseqüències encara que no les visquin en pròpia pell. Volem recollir aquí part de les conclusions d'un estudi esmentat per la Sra. Montserrat Cusó³ en una ponència publicada recentment pel Col·legi Oficial de Psicòlegs de Catalunya (2006):

... s'observa que l'escolta de la violència ... fa més mal que la visualització de la mateixa; que és pitjor sentir i no veure, perquè entre d'altres, l'infant es sent

³ *Les polítiques d'infància i adolescència.* Sra. Montserrat Cusó (membre de l'Equip d'Infància del Síndic de Greuges de Catalunya). "Repensar la intervenció social 2. Les polítiques socials". Col·legi oficial de Psicòlegs de Catalunya. 2006.

impotent, menys capaç d'ajudar la mare, i no sap ben bé l'abast ni la gravetat de l'agressió.

Conseqüències de l'exposició dels infants a la violència de gènere

L'experiència dels membres del grup que hem elaborat aquest escrit i també de la documentació consultada⁴ coincideix en constatar el següent:

1. Els infants que viuen en un context de violència és més freqüent que presentin símptomes d'ansietat i depressió, sentiments de baixa autoestima, problemes en les relacions socials entre iguals, conductes agressives i dificultats en el rendiment escolar.
2. La violència familiar com a model d'aprenentatge.

Quan la violència de gènere té lloc dins la llar i de manera repetitiva és possible que l'infant interioritzi la violència i els seus rols associats (agressor o víctima) com a pauta de conducta en les seves interaccions socials i/o de parella.

La nostra experiència i els resultats dels estudis consultats, però, ens fa desestimar un criteri determinista doncs no es pot establir una relació de causa / efecte.

El que unànimement es constata és que **la violència de gènere és un factor de risc important per a l'infant que viu en aquest context.**

Nosaltres considerem, a més, que **aquests infants han de tenir també la consideració de víctimes de la violència de gènere.**

---

⁴ Patró Hernández, R. I Limiñana Gras, R.M^a. *Víctimas de violencia familiar: consecuencias psicológicas en hijos de mujeres maltratadas*. Anales de Psicología Vol. 21; núm. 1 (junio); pàg. 11 – 17. (2005).

Zubizarreta Anguera, I. *Consecuencias psicológicas del maltrato doméstico en las mujeres y en sus hijos e hijas*. Programa de Asistencia Psicológica para la Violencia Familiar i Sexual del Gobierno Vasco. (2004)

LA INTERVENCIÓ DES DEL SISTEMA DE SERVEIS SOCIALS

Finalitat del treball amb infància en situacions de violència de gènere

La intervenció amb infants que han viscut una situació de violència de gènere té una triple finalitat:

1. **Preventiva:** Evitar la interiorització de rols de relació associats a la violència (violent / víctima), disminuint així la possibilitat de repetició de processos de violència en la vida adulta de l'infant.
2. **Contenció i enfortiment de les habilitats de l'infant per enfrontar el trauma de la violència:** Es tracta d'acompanyar i ajudar l'infant a exterioritzar i enfrontar el seu dolor i impotència, tot enfortint les seves habilitats per situar-se d'una manera més autoprotectora i sana per ell o ella.
3. **De reparació:** Intentar, a través d'una intervenció terapèutica, que els danys ocasionats per la situació de violència no repercutixin negativament en el seu desenvolupament.

Els danys ocasionats estan directament relacionats amb les següents variables:

- la capacitat personal de reacció de cada subjecte (resiliència)
- la naturalesa i gravetat objectives de la violència rebuda
- l'existència o no de factors de protecció de l'adult cap a l'infant
- la naturalesa dels vincles establerts amb la mare.

Com es manifestin aquestes variables en cada cas condicionarà el pronòstic de recuperació de cada infant i el tipus d'intervenció necessària per produir efectes reparadors.

El límit a aquesta intervenció de reparació realitzada des del context del Sistema de Serveis Socials el situem quan la gravetat del trauma ocasionat al menor requereix d'una intervenció psicoterapèutica intensiva i de llarga durada que hauria de ser assumida des del context del Sistema de Salut (xarxa salut mental). La intervenció amb l'infant des de l'àmbit de Salut Mental, en principi, és compatible amb una intervenció realitzada des de serveis socials. En qualsevol cas, caldrà garantir la coordinació i complementarietat d'ambdues actuacions.

Requisits en qualsevol intervenció amb aquests infants⁵

1. Cal garantir a l'infant *la possibilitat de ser escoltat i de parlar sobre els seus sentiments (por, ansietat, enuig, ràbia o culpabilitat) de manera que pugui alliberar tota l'ansietat reprimida i normalitzar les seves emocions.*
2. No es pot intervenir amb l'infant de manera desvinculada a la seva mare i germans, si els té. Els rols socials són producte de la interacció i, per tant, caldrà treballar paral·lelament amb la mare per tal que entengui el patiment del seu fill o filla i faciliti i acompanyi aquest procés d'enfortiment i cura de l'infant.

⁵ Tant l'experiència acumulada pels membres del grup de treball com la documentació consultada coincideixen en la importància dels aspectes que es detallen en aquest apartat. La lletra cursiva correspon a l'article ja esmentat de Patró Hernández, R. I Limiñana Gras, R.M^a. (2005)

En aquesta línia, cal ajudar la mare perquè prengui consciència de la necessitat del seu fill/a d'una explicació sobre el que està succeint i sobre les decisions preses per ella i que afecten també l'infant, i perquè sigui capaç de fer-ho adequadament. I si la mare no està en condicions de fer-ho, que pugui demanar al/a la professional que l'ajudi a donar aquesta explicació a l'infant.

3. Cal *abordar i treballar per reestructurar els valors i creences associats a la violència de cara a la prevenció i eliminació de potencials comportaments violents o de futura revictimització.*
4. El/la professional ha d'abordar la relació amb cada infant amb una *mirada fresca*, capaç de captar la singularitat de cada menor i les seves circumstàncies; ha de tenir una actitud respectuosa amb el ritme i particularitats de cada infant, i ha de ser capaç d'actuar amb flexibilitat adaptant-se a cada realitat i no pas a l'inrevés.
5. Davant els sentiments d'inseguretat i de manca de control sobre la seva vida que sovint tenen els infants que viuen en contextos de violència de gènere, és important *facilitar ambients i rutines estables, així com la seva participació en activitats que puguin proporcionar-li algun sentit de control i seguretat.*

La fase d'exploració inicial

1. Quan cal fer l'exploració?

Sempre.

A partir que una dona fa demanda d'atenció per violència de gènere cal iniciar **sempre**, i amb la seva col·laboració, una **exploració pautada i individualitzada** de cada un dels seus fills i filles, independentment que l'infant testimoni de la situació hagi rebut o no directament violència.

Una excepció:

Quan la mare continua convivint amb l'agressor no es farà l'exploració directa amb l'infant quan fer-ho posi en risc a la mare i/o als fills/filles. Per aplicar aquesta excepció caldrà la valoració de la mare i del professional. Aquesta valoració es farà per a cada un dels fills o filles.

En aquests casos es farà l'exploració a través de la mare però no pas directament amb l'infant. Amb el centre escolar i amb d'altres serveis que estiguin intervenint es contactarà sempre amb el consentiment previ de la mare i amb el compromís de confidencialitat per part dels professionals amb els quals es parli.

A la mare se li proporcionaran, sempre que li calguin, pautes per a la comprensió i protecció de l'infant.

2. El consentiment i la implicació de la mare: Un requisit previ indispensable.

En ocasions és la mare qui des d'un primer moment demana ajut pel seu fill o filla o qui manifesta preocupació per com la situació està afectant o pot afectar l'infant.

El més habitual, però, és que siguin les/els professionals qui plantegin la necessitat de valorar l'impacte que la situació de violència ha tingut en l'infant.

Davant d'aquest plantejament amb freqüència ens trobem alguns dels tres posicionaments següents:

- ✓ Moltes dones diuen que els seus fills i filles no saben res de la situació, que no se n'adonen perquè són massa petits o perquè no han vist directament els episodis d'agressió, etc.
- ✓ En altres ocasions, la mare no vol que es faci cap exploració perquè té por a les repercussions que pugui tenir l'abordatge directe de la violència amb l'infant.
- ✓ A vegades, la demanda expressada per la mare és que *li arreglin el nen/nena*, sigui perquè se senten impotents o bé perquè consideren que el seu fill/ filla és problemàtic/a. Aquestes mares consideren que és l'infant qui ha de canviar i no se senten implicades en el canvi.

Degut a aquestes dificultats, poques vegades es dona als fills i filles una explicació adequada del què passa i de les decisions preses (marxar de casa, separar-se, etc.)

Què podem fer quan ens trobem davant d'algun d'aquests posicionaments donat que **no es pot intervenir amb l'infant de manera desvinculada de la mare?**

Analitzem cada un d'ells:

1. ***El meu fill/filla no sap res del què passa.***

La dona no vol que es faci una exploració directa convençuda que el seu fill/a està preservat/ada.

Creuen que els infants estan bé, que actuen com sempre ho han fet. Amb freqüència intenten actuar com si res hagués passat i confien en la possibilitat que no s'hagin adonat del que ha passat o que, en tot cas, ho oblidin, optant sovint per no parlar amb ells d'un tema dolorós i encara no superat.⁶

Quan la dona no té consciència de l'impacte de la violència en els infants, cal:

- 1) Informar-la sobre el que ens diu l'experiència i els estudis realitzats.
- 2) Treballar amb la mare perquè entengui que l'exploració proposada és un element d'ajut i no pas de qüestionament seu com a mare.
- 3) Iniciar l'exploració de cada infant a través de la mare i, si la mare ho autoritza, es pot contactar també amb el/la pediatra i l'escola (exploració indirecta).
- 4) En la intervenció sobre la situació de violència i el patiment de la dona, el/la professional va fent presents els infants en les situacions quotidianes que la dona relata en les entrevistes.

La presa de consciència sobre el possible patiment dels seus fills/filles pot ser, en ocasions, un procés lent però necessari.

---

⁶ *Les polítiques d'infància i adolescència*. Sra. Montserrat Cusó (membre de l'Equip d'Infància del Síndic de Greuges de Catalunya). "Repensar la intervenció social 2. Les polítiques socials". Col·legi oficial de Psicòlegs de Catalunya. 2006.

2. *Tinc por al que pugui passar.*

A vegades la causa de la negativa a que s'intervingui amb els seus fills/filles és la por a les conseqüències que això pugui tenir. Aquesta por pot tenir diferents motius:

- ✓ Por a les repercussions que pugui tenir en ella mateixa:
  - A ser qüestionada com a mare. A que se la consideri negligent en la cura i protecció dels seus fills/filles.
  - A que es desmoroni el poc control que té sobre la seva vida: la relació amb el fill/filla, el sistema familiar, etc.
  - Al que li pot remoure amb ella mateixa.

- ✓ Por a les repercussions doloroses cap el propi infant: *El meu fill/filla ja ha patit prou. He adoptat mesures per protegir-lo, m'he separat. Ara que estem millor no vull que li remoguïn el seu dolor.*

En aquests posicionament la dona desconfia que la proposta que li fa la/el professional suposi un ajut real i no pas una amenaça.

En aquestes situacions es recomana:

- 1) Ajudar la dona a explicitar la seva por.
- 2) Mostrar comprensió pels seus sentiments i desconfiança.
- 3) Explicar la mare que és bo per l'infant elaborar la violència viscuda per tal que pugui reconstruir d'una manera positiva la interrelació amb els altres de cara a tenir una vida adulta més satisfactòria.
- 4) Si el vincle entre el/la professional i la dona és bo explicar-li que igual que se l'està acompanyant amb ella, també es pot acompanyar el seu fill/filla en el seu patiment.
- 5) Explicitar els límits de la intervenció que se li ofereix i plantejar quines alternatives poden haver en cas que es compleixin les seves pors. Per exemple, quan la dona tem que el seu fill/filla que ha patit abusos sexuals es desmunti en remoure els seus sentiments. Cal reconèixer que això pot passar i plantejar què es farà aleshores. Aquestes alternatives sempre han de ser reals i viables; mai s'hauran de generar falses expectatives.

En qualsevol cas, cal respectar el ritme de la dona. I sempre es pot fer una exploració indirecta de l'infant a través de la mare per tal d'oferir-li elements que puguin ajudar la dona a una millor comprensió i interacció amb el seu fill/filla.

3. *“Vull que m'arreglin el nen/nena”*

La mare no sol expressar-ho literalment d'aquesta manera però hem optat per aquest “títol” per subratllar que en aquest posicionament:

- la mare no se sent implicada en el canvi que reclama i delega la responsabilitat en els professionals.
- Es tracta d'una mare que no pot connectar amb el patiment de l'infant.
- és l'infant qui ha de canviar; el problema és seu.

De fet, en aquest posicionament podem trobar dues situacions:

- ✓ A vegades hi ha un punt d'impotència en aquesta demanda: *Jo no puc més; he llançat la tovallola, ...* Normalment es tracta de dones que situen la responsabilitat del que els hi passa fora d'elles.

i/o

- ✓ L'altra és una mare inflexible que se sent defraudada, estafada pel seu fill/a. L'infant no és com hauria de ser segons les seves expectatives, i no és excepcional que la mare digui que ha amenaçat l'infant amb l'internament en alguna ocasió.

En aquestes situacions es recomana:

1. Quan la mare se sent impotent cal que la/el professional l'ajudi a preguntar-se perquè el fill/a es comporta d'aquella manera i què pot fer ella per millorar la seva relació. En aquests casos, el/la professional treballarà per enfortir les seves capacitats i habilitats marentals.

Quan la mare és inflexible resulta més difícil, però cal que el/la professional l'ajudi a veure que el seu fill/filla té unes necessitats que l'afecten com a mare, a identificar quines són i a escoltar-les, i a plantejar-se quina resposta està donant ella. En aquests casos, el/la professional treballarà perquè la mare pugui arribar a plantejar-se quina part de responsabilitat té ella en que la relació amb el seu fill/a estigui danyada.

2. Donat que en aquest posicionament no hi ha impediment per fer una exploració directa amb l'infant, el/la professional intentarà mostrar a la mare tots els valors positius que té l'infant, allò que fa bé i que és motiu d'orgull.
3. Cal treballar l'empatia de la mare amb el fill /a i ajudar-la a comprendre que les reaccions de l'infant sovint són fruit del patiment.

Per últim i en tots els casos, quan la mare dóna el seu consentiment a fer l'exploració directa amb l'infant **cal acordar quina explicació se li donarà**, i si la dona expressa dificultats per fer-ho el/la professional pot oferir-li la possibilitat de fer-ho conjuntament.

3. Què cal explorar:

La informació a obtenir ha de permetre fer una valoració inicial dels següents aspectes:

- **Història de violència viscuda i factors actuals de desprotecció**
- **Impacte:** Quin impacte ha tingut en ell/ella la violència exercida? (danys ocasionats).
  - ✓ En l'estat emocional
  - ✓ En l'àmbit cognitiu
  - ✓ En l'àmbit relacional i conductual (amb la mare, el pare, els germans, grup d'iguals, escola, etc.)
- **Factors de protecció:** Quins factors han actuat i actuen en el present protegint a l'infant i reduint els danys?
  - ✓ del propi infant (grau resiliència)
  - ✓ de l'àmbit familiar
  - ✓ de l'entorn

3. Informació a obtenir en l'exploració inicial

Hi ha dos nivells d'informació: una general sobre la família i una altra focalitzada a cada un dels fills i/o filles.

Què necessitem saber	Font d'informació	Com obtenir-la	Quin professional l'obté
1. Informació global de la família i de la situació de violència: ✓ Breu descripció de la història familiar ✓ La situació de violència (tipus, període dels episodis violents, els menors com a testimonis o també com destinataris directes de la violència, posicionament dels nens en aquests episodis, etc.) ✓ Actuació dels adults abans, durant i després dels episodis violents respecte de l'infant. 2. Informació focalitzada en cada un dels fills i filles ✓ Desenvolupament de l'embaràs i primers mesos ✓ Història evolutiva (hàbits/salut) ✓ Evolució escolar: trajectòria, relació amb els iguals, relació amb els professors, rendiment escolar, assistència, rep alguna atenció específica –logopèdia, etc.-, altres aspectes significatius. ✓ Evolució de salut i estat maduratiu de l'infant (identificació de símptomes) ✓ Activitats extraescolars (lleure) ✓ Serveis o suports que rep l'infant ✓ Descripció del fill o filla per la mare ✓ Reacció de l'infant davant els episodis de violència ✓ Relació amb la mare ✓ Relació amb el pare ✓ Relació amb els germans / germanes ✓ Com creu que viu el seu fill/filla la situació de violència ✓ Quina explicació se li ha donat a l'infant sobre què passa 3. Actitud de la mare durant l'entrevista	Mare	Entrevista/es	Treballador/a social I/o Educador/a social (segons servei)

Què necessitem saber	Font d'informació	Com obtenir-la	Quin professional l'obté
Evolució escolar: ✓ relació amb els iguals ✓ relació amb els professors i adults del centre ✓ rendiment escolar ✓ regularitat en l'assistència ✓ Suports específics (mestra educació especial, logopèdia, etc.) ✓ aspectes significatius a destacar pel centre (a nivell cognitiu, conductual, emocional) ✓ Com definirien el nen/nena ✓ Implicació de la mare i del pare	Àmbit escolar (centre educatiu, Equip d'Assessorament Psicopedagògic, etc.)	➤ Entrevista ➤ Tramesa informes ➤ Coordinació telefònica	Treballador/a social i/o Educador/a social (segons servei)
✓ Estat emocional ✓ Impacte de la situació viscuda ✓ En quina posició es veu dins la família, en relació amb la mare, el pare i els germans ✓ Relació amb les persones significatives per l'infant. ✓ Com s'enfronta als problemes i als episodis de violència ✓ Pensaments en relació a la violència ✓ Què li preocupa ✓ Relació amb els iguals ✓ Autoconcepte – identitat	Infant	<i>Les franges d'edat que figuren a continuació són orientatives i s'han d'adaptar a la realitat de cada nen.</i> 0 a 3 anys ✓ Protocol d'observació àrees relacional, conductual, emocional i cognitiu. (A aplicar en: sessions conjuntes mare / fill-a, convivència Casa d'Acollida, etc.) ✓ Escala Observacional del Desenvolupament (EOD) quan calgui De 4 fins 12 anys ✓ Tècniques projectives: HTPP, Test del dibuix de l'animal, Test del dibuix de la família, Pota Negra, etc. ✓ Mapa de la xarxa relacional ✓ Protocol observació (idem anterior)	Psicòleg/a i Treballador/a social o educador/a social (segons servei)

		De 13 a 18 anys ✓ Entrevista ✓ Mapa de la xarxa relacional ✓ Protocol observació (idem anterior)	

I, en funció de cada infant i situació, **també s'obtindrà informació d'altres serveis que hagin intervingut o ho estiguin fent a l'actualitat** (per exemple: Pediatra, Centre de Salut Mental Infantil i Juvenil -CSMIJ-, Equip d'Interdisciplinar de la Petita Infància - Atenció Primerenca -EIPi-, etc.)

El primer contacte del/de la professional amb l'infant

El primer contacte del/de la professional amb l'infant és especialment important per arribar a establir una relació de confiança on aquest se senti còmode i pugui expressar els seus sentiments, expectatives i preocupacions amb la certesa que ho fa en un espai de seguretat i de protecció on la/el professional s'esforça per ajudar-lo.

Per aquesta raó hem decidit abordar els criteris a seguir en el primer contacte amb l'infant en un apartat específic, encara que habitualment tindrà lloc en la fase exploratòria inicial que ha estat motiu de desenvolupament a l'apartat anterior.

Objectius:

1. Situar perquè l'infant està en el servei.
2. Oferir un espai de confiança on l'infant pugui expressar els seus sentiments, preocupacions, expectatives, interessos i desitjos.
3. Iniciar la recollida exploratòria d'informació.

Expressat d'una altra manera, es tracta de crear un clima atractiu per l'infant per tal que vulgui tornar, situar-lo adequadament sobre perquè està en el servei i ajustar les seves expectatives amb el que li podem oferir.

Requisit previ imprescindible:

Acordar amb la mare què li dirà al fill o filla sobre el motiu de la trobada amb la/el professional.

Si la mare expressa que aquest contacte és innecessari perquè el seu fill/filla no s'ha assabentat de res, caldrà treballar prèviament que accepti la possibilitat que no sigui així i la utilitat de fer una primera exploració.

Procediment a seguir en el primer contacte i altres criteris orientatius:

- a) Presentació del/de la professional i de l'infant.
- b) Situar el perquè de la trobada, que n'espera ell o ella, i què li vol oferir el/la professional:
  - ✓ Saber què ha entès del que li ha dit la mare i aclarir el que calgui sobre el motiu real de la trobada.
  - ✓ Preguntar-li què n'espera ell o ella.
  - ✓ El missatge a donar sobre què li volen oferir els/les professionals seria: *Formo part d'un equip que et volem ajudar i atendre el millor possible. Estem aquí per conèixer-te i escoltar-te. La relació entre tu i nosaltres és de seguretat i de protecció. Aquí pots dir el que vulguis: el que et preocupa, el que et fa ràbia, el que desitges i el que no vols.*
- c) Iniciar la recollida d'informació (que ja s'ha detallat a l'apartat anterior) utilitzant les eines exploratòries que siguin més adequades i facilitadores en cada cas i amb cada infant.

És possible que a l'infant no li agradi dibuixar o no vulgui fer-ho en aquella ocasió, o no vulgui fer segons quin jocs, per exemple. El/la professional no ha de forçar l'infant per tal d'obtenir informació. **És més important poder establir una bona connexió amb l'infant que no pas la quantitat d'informació recollida.**

El/la professional disposa d'eines variades per tal d'utilitzar en cada moment la més adequada a cada infant i conjuntura.

Amb l'infant el més important no són tant els fets i dades objectives sinó les seves vivències: com explica el que passa, perquè creu que passa, com se sent, què voldria.

Primera valoració de la situació i orientació inicial

Qui fa la valoració i proposta inicials:

1. Valoració interna: Quan els/les professionals que han fet l'exploració directa amb l'infant i els/les professionals que estan intervenint amb la dona (com a dona i no pas com a mare), no són els mateixos, cal que es faci una valoració global consensuada i una primera orientació que garanteixi la coherència i la complementació entre les intervencions a fer amb la dona (com a dona i com a mare) i amb l'infant.

Quan aquests/es professionals estiguin adscrits a un mateix servei, es garantirà que es treballarà sota la lògica d'expedient únic per unitat familiar.

2. La devolució a la dona i a l'infant: Els mateixos i les mateixes professionals que fan la valoració han d'acordar també quina devolució es farà a la dona i a l'infant. Ha de quedar clar qui farà la devolució, què es dirà, i quina estratègia es seguirà.

La valoració ha de poder contestar les següents preguntes:

1. Què passa?
2. Per què passa?
3. Quines són les necessitats que cal atendre?
4. Quin és el pronòstic inicial de recuperació?.

Dins el primer apartat (què passa?) cal respondre els següents aspectes:

- **Gravetat de la situació de violència viscuda i factors actuals de desprotecció**
- **Impacte (danys ocasionats):** Quin impacte ha tingut en ell/ella la violència exercida?
  - ✓ En l'estat emocional
  - ✓ En l'àmbit cognitiu
  - ✓ En l'àmbit relacional i conductual (amb la mare, el pare, els germans, grup d'iguals, escola, etc.)
- **Factors de protecció existents:**
  - ✓ del propi infant (grau resiliència)
  - ✓ de l'àmbit familiar
  - ✓ de l'entorn

L'orientació inicial:

Ha de respondre les següents qüestions:

1. Què caldria fer
2. Quin servei l'hauria de fer (cal fer derivacions a d'altres serveis?: ABS, Salut mental infantil, etc.)
3. Amb quins objectius generals
4. Quines serien les estratègies més adequades
5. A quins nivells es proposa intervenir: individualitzat i/o grupal.

Tota derivació a un altre servei es farà per escrit utilitzant el protocol prèviament establert i, en el seu defecte, el que figura a l'Annex 2. Entenem que al nostre context fer una derivació a un altre servei no ens inhibeix de continuar intervenint, però sempre de manera complementària.

Si es detecta que l'infant és objecte directe de maltractaments el/la professional haurà d'activar els mecanismes establerts al nostre Sistema de Protecció a la Infància, i decidir conjuntament amb els altres serveis implicats quina és la intervenció més adequada en funció de les particularitats de cada situació.

La devolució a la mare i l'infant

Objectius:

1. Fer una devolució de la valoració de l'exploració realitzada i una reflexió conjunta amb la mare, i amb l'infant segons l'edat.
2. Presentar la proposta que fan els professionals i acordar què es farà.

Procediment:

La devolució es pot fer de diverses maneres. Com a criteri general proposem una sessió estructurada en tres temps:

- 1er: fer una devolució amb la mare a soles.
- 2on: fer la devolució amb l'infant o grup de germans.
- 3er: Incorporar la mare a la part final. Aquest és el moment d'intentar establir uns acords sobre què es farà sempre i quan hi hagi un mínim d'acord entre les parts.

Algunes recomanacions generals:

- Demostrar comprensió pel patiment de cadascú (mare i infant)
- Per tal de fer proper i comprensible el que es vol dir, utilitzar les mateixes paraules expressades per ells/elles.
- Recollir el que ha sortit en l'exploració i reformular-ho en positiu.
- Dir la veritat. Això no significa dir-ho tot, però sí ha de ser veritat tot el que es diu.
- Donar confiança a la mare i l'infant de que se'n poden ensortir, sense fomentar falses expectatives.
- Intentar engrescar-los en un projecte de millora familiar.
- Deixar clar què suposarà el que es farà. Ha de quedar clar a què es compromet cadascú. Caldrà un esforç per part de tothom, però especialment per la mare. Cal que la mare entengui que la seva implicació és imprescindible i que sense ella difícilment es podran introduir millores duradores en el benestar del seu fill/filla.
- Cal treballar en paral·lel l'infant i la mare per tal de garantir que l'evolució de l'infant és entesa i recolzada per la mare.

La resposta de la mare i de l'infant a la proposta dels/de les professionals:

Bàsicament ens trobem quatre situacions:

- Que hagi acord entre totes les parts.

Es posa per escrit i es signa allò que s'ha acordat, especificant a què es compromet cadascú. Això es pot fer en una altra sessió posterior.

En tot cas, és important intentar discriminar si aquest acord és real o aparent, d'aquí la importància de concretar per escrit i de manera molt operativa els compromisos que adquireix cadascú.

Si l'acord és aparent no hi haurà avanç ni canvis de millora.

- Que una de les parts o totes dues demanin un temps per reflexionar la proposta presentada.

Caldrà esperar, però s'aconsella pactar quan es donarà una resposta.

- Que una de les parts implicades (mare o infant) discrepi o mostri el seu rebuig a la proposta.

S'intentarà redefinir la proposta sobre què fer per tal que pugui haver un acord general de les parts.

I si això no és possible en aquella sessió:

- ✓ Si es tracta de la mare s'intentarà reconduir el seu posicionament a través de la intervenció que s'estigui fent amb ella com a dona que pateix violència.

Sense l'acord explícit de la mare no s'iniciarà una intervenció directa amb el fill/filla.

En aquest posicionament cal fer una puntualització quan la dona està d'acord en que s'intervingui amb el seu fill/filla, però no a implicar-se ella personalment perquè considera que el problema és de l'infant (per exemple, la mare inflexible de la que parlàvem a la pàgina 12).

En aquest cas, i sempre que es tracti d'un/a adolescent o jove, podrem oferir-li una intervenció individualitzada i/o grupal (pla de millora personalitzat) malgrat no aconseguim implicar la mare.

Si la mare i l'infant estan en una Casa d'Acollida aquest mateix plantejament es pot ampliar a qualsevol edat, ja que en un context residencial d'acolliment temporal l'infant té altres adults de referència dins l'àmbit de lo quotidià a més de la mare.

- ✓ Si es tracta de l'infant i en funció de la seva edat es buscaran estratègies juntament amb la mare per intentar un canvi d'actitud.

- Que tant la mare com l'infant no acceptin la proposta presentada.

Caldrà respectar-ho sempre i quan no s'hagi detectat una situació d'alt risc. Pot ser es podrà rescatar o reformular aquesta proposta més endavant.

La intervenció de tractament

Entenem com a tal aquella fase de la intervenció professional en la qual, un cop valorat què passa i en quins aspectes i de quina manera s'hi pot intervenir, es defineixen objectius de prevenció, contenció i/o modificació de la situació de que es tracti.

Algunes pautes d'intervenció a tenir presents en tota intervenció directa amb infants que han viscut en un context de violència

Entenem que en el context de serveis socials la intervenció directa amb l'infant es fa a partir dels 3 anys. Per intervenir amb infants de 0 a 3 anys cal una formació específica que no es demana en el perfil dels/de les professionals que integren aquests serveis. Des del nostre context, amb infants d'aquestes edats s'intervindrà de manera indirecta a través de la mare.

Les pautes que enumerem a continuació poden semblar obvietats però pensem que val la pena explicitar-les sense pretendre per això fer una enumeració completa i tancada.

- Cal mostrar a l'infant que hi ha altres models de relació diferents als viscut basat en el sotmetiment i la submissió, i demostrar que un model de relació igualitària amb els altres no solament és possible sinó també molt més satisfactòria per a tothom.
- Tal i com hem indicat en apartats anteriors, cal intervenir amb l'infant al mateix temps que amb la mare i els germans, si els té. Amb la mare cal treballar per tal que entengui el patiment del seu fill o filla i faciliti el procés d'enfortiment i cura de l'infant.
- Cal treballar perquè l'infant pugui tenir una visió realista del pare i de la mare, evitant la demonització d'un o de l'altre.
- Cal estimular els recursos naturals de l'infant:
  - ✓ Identificar les capacitats, habilitats, aptituds i actituds de l'infant que defineixen el seu nivell competencial
  - ✓ Centrar l'atenció en aquelles potencialitats que es veuen que tenen i facilitar que les desenvolupin al màxim
  - ✓ Ajudar a visibilitzar les seves competències tant davant de sí mateix/a, com davant els altres (pares, germans, companys, professorat,...) per tal que comencin a canviar la imatge que tenen de sí mateixos, prenguin consciència de la realitat en la que viuen i disminueixin l'angoixa.
- Cal oferir un espai on l'infant se senti protegit i respectat.
- Cal intervenir amb l'infant considerant-lo subjecte del seu propi procés de recuperació.
- Cal perseverància, paciència, comprensió, fermesa i molt d'afecte.
- Cal estimular que l'infant pugui elaborar una explicació, que integrin les experiències traumàtiques per poder trobar un significat diferent a allò viscut, sempre en un entorn de calidesa, d'acompanyament afectiu i reparador.
- S'ha de poder ajudar l'infant a situar la causa de la violència fora d'ell/a mateix/a.

Proposta de tipologia segons el posicionament de l'infant davant la relació de violència de gènere

La tipologia que oferim a continuació té un **caràcter orientatiu** i ha estat elaborada amb la intenció d'aportar al/a la professional pautes indicatives útils d'intervenció tant en la intervenció individualitzada amb l'infant com a nivell grupal.

En qualsevol cas, la riquesa i diversitat de la realitat i la importància de preservar i fomentar la creativitat, la iniciativa i l'amplitud de mirada dels/de les professionals, fa necessària una lectura oberta i flexible de la tipologia que aquí es proposa.

Aquesta tipologia està basada en el posicionament de l'infant davant la relació parental en un context de violència, tant si es tracta dels pares biològics com de la parella formada per la mare i el seu company o marit que no és pare biològic de l'infant. Ara bé, des del nostre context ens hem centrat exclusivament en la violència de gènere i no pas en d'altres manifestacions de violència.

Per últim, precisar que el posicionament de l'infant és dinàmic al llarg del temps i, per tant, pot anar variant en funció de la seva pròpia evolució i dels canvis que es donen en la interacció amb el seu entorn immediat.

Com hem construït aquesta tipologia?

Hem definit sis tipus de posicionaments. De cada un fem la descripció, assenyalant les seves característiques i enumerem una sèrie de pautes orientatives per a la intervenció, que són específiques de cada tipologia. En qualsevol cas, hem volgut defugir de fer una enumeració tancada perquè la realitat sempre és més rica que qualsevol intent de tipificació.

D'altra banda, aquest esforç de tipificació és útil per orientar la intervenció a fer amb cada infant però **no és suficient per sí sola**, ja que a l'hora de definir cada pla de millora hem de tenir en compte diverses variables, una de les quals és com està posicionat aquest infant davant la situació de violència.

Un segon pas que no hem donat en aquest document però que considerem necessari fer en un futur proper és el d'identificar les combinacions de variables més freqüents o significatives que ens trobem a la pràctica, per a continuació definir amb caràcter orientatiu les pautes d'intervenció que serien més adients a cada una d'elles.

En qualsevol cas, pensem que la proposta que presentem a continuació ens ajuda a avançar en aquesta direcció.

Tipus de posicionament: Enumeració
La violència com a pauta normalitzada de conducta: l'infant viu en un entorn on aquella violència forma part de les pautes socials normalitzades i, per tant, considera que no passa res que sigui reprobable o que calgui canviar. "No passa res"; "és natural", "és normal".
La negació com a mecanisme de defensa: l'infant no accepta l'existència de violència en la seva vida perquè és tan dolorós que no la pot entomar.
L'infant se sent la causa de la violència: L'infant està convençut que sense ell/ella no hauria violència. Ell/ella és el detonant. N'és l'únic responsable.

L'infant triangulat: Aquests infants es troben en mig de la relació parental, no prenent partit ni per la mare ni pel pare. L'infant està triangulat:

- ✓ Perquè els pares l'utilitzen com a intermediari entre ells.
i/o
- ✓ Perquè els pares el col·loquen enmig i l'infant se sent responsable d'influir en la dinàmica familiar per evitar els esclats de violència.

L'infant es situa al costat de la mare: Es tracta d'infants que es veuen forçats a fer una elecció clara sobre amb qui volen estar i que, en aquesta tipologia, se situen al costat de la mare. Però a la vegada es poden col·locar en dues posicions diferents:

- ✓ **Davant la mare:** per protegir-la de l'agressor. Però també pot passar que aquest infant en la seva relació amb la mare reproduïxi el rol de l'agressor.
- ✓ **Darrera la mare:** Són infants que se senten indefensos; tenen un sentiment d'abandó, de desemparament. Tenen por ja sigui perquè han començat a ser objecte directe d'agressions, o senzillament pels sentiments que els provoca la violència viscuda.

L'infant es situa al costat del pare: : Es tracta d'infants que es veuen forçats a fer una elecció clara sobre amb qui volen estar i que, en aquesta tipologia, se situen al costat del pare. Aquest posicionament es pot donar per diversos motius. Els més freqüents són:

- ✓ Perquè els fa pena i el consideren víctima de la situació (ha tingut que marxar de casa, ha ingressat a presó, s'ha quedat sense feina, està sol, pateix, etc.)
- ✓ Perquè sent que el pare té raó i és la mare la causa de la situació de violència viscuda.

A continuació desenvolupem cada un dels tipus de posicionament proposats, tot identificant les pautes específiques d'intervenció que considerem corresponen a cada tipologia.

➤ **La violència com a pauta normalitzada de conducta:**

Es tracta d'un infant que viu en un entorn on la relació de domini cap a la dona forma part de les pautes establertes i l'ús de la violència per part de l'home està legitimat, o és considerat de manera indulgent.

Aquest infant pot o no reproduir aquests mateixos patrons de relació de gènere, doncs interacciona amb entorns diversos que li ofereixen altres valors i models de relació ben diferents a aquest (a través de l'escola, els mitjans de comunicació, etc.). Nosaltres ens estem referint exclusivament a aquells que han incorporat com a normals uns patrons de relació amb la dona basada en la dominació i el sotmetiment.

L'infant al qual ens referim adopta el rol masculí o femení seguint aquest patró de relacions de poder i no l'amaguen. En tot cas, procuren eludir o evitar el càstig que pugui correspondre davant una determinada situació de violència o agressió (a l'institut, al carrer, etc.).

Les situacions desencadenants d'aquest tipus de perfil poden ser diverses. Algunes de les més freqüents són:

- ✓ un infant amb una família on les relacions de domini, control i violència formen part de la quotidianitat pot incorporar aquestes pautes com a model normalitzat de comportament. I això independentment de quin sigui l'estatus i l'entorn sociocultural d'aquella família.
- ✓ un infant que viu en la nostra societat amb la seva família en un entorn social més ampli on la relació de domini i sotmetiment de la dona forma part de les pautes socioculturals establertes i en el que justament aquest i altres valors poden tenir, a més, un valor identitari i comunitari front els valors dominants de la societat en la que viuen.

Pautes orientatives per a la intervenció:

Tota intervenció que sigui viscuda per l'infant com una confrontació amb "els seus" (família, colla, comunitat) solament aconseguirà arrelar més els valors que legitimen la violència.

Per això cal buscar estratègies d'intervenció que l'infant no visqui de manera amenaçadora i que afavoreixin el qüestionament dels seus models de relació, sempre partint del respecte a les seves experiències.

Una estratègia que s'ha demostrat útil és aprofitar entorns naturals de l'infant (el centre escolar, ludoteca, etc.) per introduir activitats grupals o col·lectives que siguin atractives i que poden estar o no directament relacionades amb el tema de la violència de gènere i les relacions home/dona. L'estratègia consistiria en crear escenaris en els quals el/la professional faciliti que es posin de manifest diferents models i pautes de relació respecte dels quals es pugui reflexionar i debatre en un ambient de respecte mutu.

➤ **La negació com a mecanisme de defensa:**

El mecanisme de defensa és una reacció inconscient per la qual l'infant no accepta l'existència de violència en la seva vida perquè és tan dolorós que no la pot entomar. En conseqüència, no en parla amb ningú (ni amb el seu millor amic/ga, ni amb algun professor/a, etc.), i si es troba algú que el/la vol confrontar amb aquesta realitat tindrà reaccions de rebuig i/o de fugida (no tornarà a venir).

En la intervenció grupal amb fills/filles de dones que han patit violència aquest infant té dificultats d'identificar-se amb la resta del grup, no es reconeix en les situacions que relaten la resta de companys. Per això sol interactuar poc, té tendència a l'aïllament i cal fer un esforç per a que adquireixi confiança i perdi la por a participar.

Pautes orientatives per a la intervenció:

Primer de tot cal treballar el seu mecanisme de defensa. Caldrà seguir el seu ritme per a que sigui un procés constructiu. El pas següent és treballar l'aparició de demanda i de motivació. Sense aquests passos previs cal evitar interpel·lar-lo directament sobre la violència viscuda doncs, com hem dit, l'infant negarà la problemàtica i es tancarà en sí mateix o, directament no tornarà a venir pel servei.

Si no aconseguim que doni aquests passos és el tipus d'infant que, pel seu posicionament, no pot adquirir les habilitats que necessita per enfrontar i superar la situació de violència i, en conseqüència, és el que pot tenir pitjor pronòstic.

En la intervenció amb infants sempre és important establir una relació de confiança, empàtica i sense judicis per tal de crear un bon vincle. Però amb aquest infant encara és més imprescindible si cap. El suport mostrat pel/per la professional ha de ser incondicional en el sentit de mantenir-lo malgrat els estirabots que pugui tenir l'infant, i manifestar-lo no solament a través de la paraula.

➤ **L'infant se sent la causa de la violència**

Aquest infant sí parla de la violència viscuda i té clar quina és la causa: ell/a. És un infant que rep missatges, implícits i/o explícits, que el culpabilitzen i que ha acabat interioritzant. Es tracta d'un infant culpabilitzat i amb una baixa autoestima.

L'infant se sent rebutjat i culpable per la situació que es dona, i la centra en sí mateix, no en la dinàmica familiar. Per a l'infant els pares (pare i mare) són bons, i ell/ella és el problema.

Pautes orientatives d'intervenció:

En primer lloc cal ajudar-los a verbalitzar perquè estan convençuts que són els responsables del que passa (perquè em faig pipí, perquè em porto malament, etc.). I a contrastar els seus arguments amb fets que l'ajudin a veure que l'adult també s'empipa per altres motius que no tenen res a veure amb el que ell/a fa o diu. O que l'adult té reaccions que són desproporcionades davant determinades conductes inadequades de l'infant.

El/la professional ha de dir-li clarament amb aquest infant: "tu no tens la culpa", "tu no ets responsable del que passa". Son infants capaços d'escoltar aquest missatge i racionalitzar-lo. Aquest és un pas necessari perquè l'infant pugui fer un canvi dins seu i interioritzi aquest nou missatge desculpabilitzador. Amb aquests infants és molt útil la intervenció individualitzada des de bon inici a més, per suposat, de la utilitat del treball grupal.

Paral·lelament cal treballar amb la mare perquè li doni explicacions sobre la situació de violència que desculpabilitzin l'infant. Un infant deixa de sentir-se culpable quan deixen de culpabilitzar-lo.

➤ **L'infant triangulat:**

Aquests infants es troben en mig de la relació parental, no prenent partit ni per la mare ni pel pare, bé sigui perquè mantenen bons vincles afectius amb les dues figures parentals, o bé perquè si prenen partit tenen sensació de traïr a una de les parts. Aquesta posició els hi provoca molt de malestar, neguit i culpabilitat. Els col·loca en un conflicte de lleialtat.

Creuen que la resolució del conflicte és responsabilitat d'ells i que han de repartir la seva atenció per igual entre el pare i la mare i, per tant, viuen en situació "d'alerta". És a dir, pendents de tot el que passa, el que es diu i el que es fa per sí està en les seves mans resoldre el problema.

Són infants adultitzats. Solen ser molt intuïtius, sensibles i patidors. Posen moltes energies en estar "per tot" el que passa en el context familiar. En aquest sentit tant ens trobem l'infant perfeccionista que assumeix aparentment amb èxit tant les responsabilitats que pertocuen als pares com les seves pròpies (treu bones notes, no descuida els deures, ...), com just el contrari, l'infant que pel fet d'assumir les responsabilitats dels adults deixa de fer o assumir allò que li és propi (deures, estudis, ...).

En el grup d'iguals es solen mostrar col·laboradors, solen expressar amb facilitat les seves emocions que estan carregades d'ambigüitat, i mantenen aquest neguit d'estar *per tot i per tots* però, a la vegada, reclamen l'atenció de l'adult.

Pautes orientatives d'intervenció:

La intervenció ha d'anar adreçada a facilitar que recuperin el seu paper com a infants i deixin d'estar adultitzats.

Si en qualsevol intervenció amb infants cal intervenir paral·lelament amb les mares, en aquest cas encara és més imprescindible si cap. La mare ha de vetllar perquè el seu fill/filla no assumeixi un rol d'adult que, per edat, no li correspon encara.

Pel que fa a la intervenció directa amb ells/ells cal:

- ✓ intentar que rebaixin l'autoexigència, tranquil·litzar-los i ajudar-los a centrar-se en allò que és propi de la seva edat, que comencin i acabin les activitats que realitzen per tal de donar continuïtat al que fan.
- ✓ ajudar-los a comprendre el context familiar en el que viuen i a resituar a qui correspon prendre les decisions, per tal de treure'ls tota la responsabilitat que pertoca als adults.

➤ **L'infant es situa al costat de la mare**

Es tracta d'infants que es veuen forçats a fer una elecció clara sobre amb qui volen estar i que, en aquesta tipologia, se situen al costat de la mare. Per tant, estan més definits dins de la relació conflictiva, si ben es cert que la inseguretad, l'angoixa i l'estat d'alerta són evidents. En algunes situacions la simptomatologia de les mares i els fills/es és molt comuna, poc diferenciada.

- ✓ **Davant la mare:** Són infants que, afectivament parlant, tenen un vincle molt fort amb les mares, les quals els aboquen les seves inquietud, pors i angoixes. Aquests infants són gairebé els seus confidents. La "demonització" del pare que sol donar-se també en altres tipologies en aquesta s'accentua. Per això, en períodes de treva (o el que en diem "lluna de mel" de la parella) o quan apareix una nova parella se senten traïts per la mare, sentiment que, a la vegada, els omple de culpabilitat.
- ✓ **Darrera la mare:** Són infants que se senten indefensos; tenen un sentiment d'abandó, de desemparament. Tenen por ja sigui perquè han començat a ser objecte directe d'agressions, o senzillament pels sentiments que els provoca la violència viscuda. En aquesta posició els infants, però sobre tot adolescents i preadolescents, solen fer retret a les mares del tipus: "no sé perquè aguantes tant", "si ens estimes no hauries de permetre que ens fes i et fes això". I, a vegades, denunciar directament la situació en la que es troben

mitjançant un professional proper: mestres, tutors/es, educadors/es socials, terapeutes de serveis especialitzats, etc.

Pautes orientatives per la intervenció:

En qualsevol de les dues possibilitats (davant i darrera la mare) la intervenció ha d'anar orientada a:

- ✓ Facilitar que l'infant pugui expressar les seves inquietuds, verbalitzar les situacions en que viu i, sobre tot que pugui connectar amb els propis sentiments i emocions.
- ✓ Treballar amb la mare per tal que tingui cura de transmetre als fills/es una imatge realista del pare i de no demonitzar-lo.
- ✓ Treballar amb l'infant perquè recuperi una visió realista del pare.

I de manera específica:

- ✓ Quan l'infant es situa davant la mare:
  - Cal trencar la relació simbiòtica amb la mare per tal de fomentar l'autonomia de l'infant com un ésser independent de la mare.
- ✓ Quan l'infant es situa darrera la mare:
  - Cal treballar amb la mare perquè protegeixi l'infant de la violència i perquè assumeixi el paper d'adult que li correspon en la presa de decisions.

➤ **L'infant es situa al costat del pare**

Es tracta d'infants que es veuen forçats a fer una elecció clara sobre amb qui volen estar i que, en aquesta tipologia, se situen al costat del pare. D'altra banda, el vincle amb la mare sol estar molt deteriorat. Sol ser una mare desautoritzada, "hística o boja" segons el pare.

L'infant es pot situar al costat del pare per diferents motius:

- ✓ El motiu més freqüent és que els fa pena i el consideren víctima de la situació perquè ha tingut que marxar de casa, ha ingressat a presó, s'ha quedat sense feina, està sol, pateix, etc.
- ✓ Perquè se senten amb la necessitat de compensar el fet que un altre germà o germana s'ha posicionat al costat de la mare.
- ✓ Perquè tenen por de posicionar-se com a víctimes si se situen al costat de la mare.
- ✓ En altres ocasions l'infant ha interioritzat el discurs del pare desacreditant la mare. A vegades, la mare se sent culpable del que passa i ho mostra davant els fills/filles, reforçant així el discurs del pare.

Pautes orientatives per la intervenció:

Van en la mateixa línia que en la tipologia anterior:

- ✓ Cal treballar perquè l'infant tingui una visió realista tant del pare com de la mare. Tant dolent és demonitzar el pare o desacreditar la mare com idealitzar-los.
- ✓ Cal acompanyar-los en el dol de la separació del pare quan la mare ha pres l'opció de la ruptura davant la situació de violència.

- ✓ Cal treballar amb la mare perquè no “bombardegi” l’infant a preguntes cada cop que té visita amb el pare. La mare sovint té por de perdre l’infant, sigui afectivament o també legalment, i sotmet l’infant a un veritable interrogatori intentant saber què ha passat en l’estona que ha estat amb el pare, de què han parlat, etc.
- ✓ Com en la resta de tipologies cal mostrar a l’infant que hi ha altres models de relació diferents als viscut basat en el sotmetiment i la submissió, i demostrar que un model de relació igualitària amb els altres no solament és possible sinó també molt més satisfactòria per a tothom.

La intervenció grupal amb infants

El grup és una eina clau per incidir en cada infant:

La intervenció grupal és una eina fonamental útil per la detecció, exploració i tractament de l’impacte de la violència en l’infant.

El grup és un escenari social d’interaccions en el qual es posen de manifest els rols, creences, vincles, habilitats socials i actituds dels seus membres tant en el posicionament personal de cada un d’ells com en el posicionament que s’atribueix als altres.

Aquesta “microsocietat” és un espai òptim perquè el professional pugui incidir en cada individu a través de les dinàmiques i relacions establertes entre els membres del grup. A través de les normes establertes al grup s’estableix un model alternatiu de relació que aporta estratègies per enfrontar les dificultats i els conflictes sense violència.

El grup, a més, al facilitar una relació entre iguals aporta altres avantatges :

- Facilita que els seus membres expliquin i intercanviïn molta més informació de la que, sovint, s’obté en una relació desigual amb el professional.
- El grup contraresta els sentiments de soledat i de sentir-se únic: l’infant comprova que no és “especial” i que d’altres infants viuen situacions i sentiments similars als seus. A l’infant li és més fàcil compartir la situació en la que viu i contrastar-la amb els altres sense que això sigui dolent per ell/ella ni sentir-se deslleial amb el pare i/o la mare.
- Els infants comproven que davant de situacions més o menys similars hi ha diferents posicionaments i poden comparar, intercanviar i experimentar altres estratègies que els puguin ser “sanas”, protectores i satisfactòries.

L’òptim:

Poder proporcionar simultàniament una atenció individualitzada i grupal a tot infant que estigui en condicions de participar i beneficiar-se de tots dos contextos.

Reflexions al voltant de tres experiències:

Hem partit de l’anàlisi de les següents experiències grupals amb infants:

- *L’espai infantil* posat en marxa ara fa set anys al CSS Pau Casals (Dte. Nou Barris). Professional referent: Laura Córdoba, educadora social. (Annex 3)
- *Racones; Manualitats i Reunions d’infants* són tres espais de treball grupal que funcionen a la Casa d’Acollida. Professional referent: Sònia Giménez, educadora social. (Annex 5)

- *Servei d'Atenció a nenes i nens (Mentories)* projecte d'intervenció grupal d'àmbit de ciutat. Professional referent: Montse Plaza, psicòloga. (Annex 4)

Un d'aquests grups (*Racons*) està adreçat conjuntament a les mares i els seus fills/filles amb l'objectiu d'ajudar a establir una relació saludable mare – fill/a a través del joc. (Infants de 2 a 6 anys).

La resta són grups dirigits exclusivament a infants d'edats que varien segons el projecte. L'edat mínima sol ser els 5 anys.

Cal dir que el Servei d'atenció a nenes i nens (*Mentories*) realitza paral·lelament al grup d'infants un altre grup de suport a les mares / pares o tutors per treballar les capacitats parentals i els models relacionals, i per facilitar la comprensió dels canvis que farà l'infant i poder ajudar-lo en la seva recuperació. És un requisit del servei que l'adult accepti participar en aquest grup de suport.

Els altres serveis presten sempre una atenció individualitzada a les mares dels infants que integren els grups esmentats.

Reflexions:

1. Tant les experiències de les quals hem partit com la documentació consultada⁷ coincideixen en que la intervenció grupal amb infants en un context de violència de gènere té, al menys, quatre objectius generals:
  - Trencar amb el tabú i el secretisme sobre la violència exercida dins la família a través de la definició dels comportaments violents, compartint experiències personals i treballant sobre els sentiments i emocions experimentades.
  - Facilitar l'aprenentatge d'estratègies d'autoprotecció a través del desenvolupament de plans de seguretat i l'aprenentatge d'estratègies no violentes de resolució de conflictes.
  - Augmentar l'autoestima a través del reforç i la validació dels sentiments pels propis membres del grup.
  - Afavorir una experiència positiva en un ambient segur i estructurat.
2. El context en el qual es realitza el grup és un element condicionant evident. Posem dos exemples:
  - La Casa d'Acollida té una població infantil que li ve donada pels ingressos i sortides que es facin en cada moment. Quants infants hi ha en un moment donat, el seu temps d'estada i les seves edats són factors que els professionals no poden decidir a priori. Per tant, han dissenyat diversos espais que puguin ser útils amb un univers canviant.
  - El *Servei d'atenció a nenes i nens (Mentories)* en canvi, en ser un servei de ciutat al qual es pot accedir directament per part de la ciutadania i indirectament a través de les derivacions de serveis diversos de tot el municipi, parteix d'un disseny predefinit amb grups per franges d'edat i semi-oberts pel que fa a les incorporacions. Aquest projecte es basa justament en grups estables amb pocs canvis en els seus integrants fóra dels primers tres mesos.

---

⁷ Patró Hernández, R. I Limiñana Gras, R.M^a. *Víctimas de violencia familiar: consecuencias psicológicas en hijos de mujeres maltratadas*. Anales de Psicología Vol. 21; núm. 1 (junio); pàg. 11 – 17. (2005).

3. Un element comú és que abans d'incorporar-se a un grup cal explicar a l'infant on va i a què fer. Aquesta explicació ha d'estar prèviament acordada amb la mare.
4. Pel que fa als criteris d'accés i d'exclusió hi ha coincidència en els següents:
  - Cal el consentiment per part de la persona adulta referent de l'infant per tal que el menor participi al grup.
  - Que l'infant no tingui un trastorn mental o drogaaddicció que impedeixi el treball grupal. Si l'infant rep atenció específica per aquest motiu i pot fer un treball grupal, no hi ha cap inconvenient en la seva incorporació a qualsevol dels projectes grupals analitzats.
  - Que l'infant accepti formar part del grup. Es treballa l'incompliment reiterat de la normativa establerta i de la participació en les activitats per tal d'evitar la seva baixa al grup.
5. Cal una coordinació estreta entre els/les professionals que facin la intervenció grupal i els/les que intervinguin de manera individualitzada amb l'infant, per tal d'assegurar que totes dues estiguin orientades a uns mateixos objectius i que l'infant no rebi missatges contradictoris.

Al grup sovint es manifesten fets, sentiments, actituds, etc. que cal poder recollir i treballar després en un context d'atenció individualitzada. I, a l'inrevés, hi ha aspectes que es posen de manifest en un context individualitzat i que cal abordar en un context grupal entre iguals.

L'avaluació de procés i de resultats.

L'avaluació és un element clau de la intervenció, però insuficientment desenvolupat en el conjunt del Sistema de Serveis Socials.

En aquest document assenyalarem determinats aspectes que considerem clau, però som conscients que l'experiència acumulada permetria avançar en una proposta més completa i aprofundida que deixem pendent per un futur que desitgem proper.

Els aspectes que volem destacar són:

1. El sistema d'avaluació que s'utilitzarà ha d'estar definit en la fase de disseny del pla de millora, un cop enllestida l'exploració.

Per sistema d'avaluació entenem: assenyalar quins aspectes volem avaluar, quins indicadors s'utilitzaran, amb quins instruments de registre de dades, qui avaluarà i quan, i quina part de l'avaluació s'acordarà amb la mare i el propi infant en funció de la seva edat.

2. L'avaluació ha de poder identificar quins canvis s'han produït després de la intervenció realitzada respecte de la situació inicial de cada infant, la relació materno-filial i la relació entre germans/es, i si aquests canvis suposen o no una millora en la línia dels objectius de millora definits.

Per poder valorar els canvis cal definir a l'inici de la intervenció de tractament quins aspectes o variables observarem i compararem al llarg del temps.

3. Sempre que es pugui cal valorar la perdurabilitat dels efectes un cop transcorregut cert període de temps després del tancament de la intervenció amb aquell infant.

Les variables o indicadors a observar seran sempre els mateixos que es van definir en iniciar la intervenció de tractament; l'únic que varia és el moment de l'observació.

4. Quan la duració prevista de la intervenció amb l'infant és igual o superior a un any, cal fer una o més avaluacions parcials que ens permetin observar i valorar l'evolució de procés, i una avaluació global en tancar la intervenció on es recullen els resultats obtinguts fins aquell moment.

Límits de la intervenció des del Sistema de Serveis Socials

Des del context de serveis socials resulta difícil valorar quan determinats símptomes responen a una patologia que requereix del diagnòstic i de la intervenció dels serveis de salut mental infantil, i quan es tracta de trastorns reactius a la situació d'estrès provocada per la violència viscuda, però que no s'han cronificat i, per tant, milloraran o desapareixeran si es fa una intervenció adequada des de serveis socials.

El límit a la intervenció de reparació realitzada des del context del Sistema de Serveis Socials el situem:

- quan la gravetat del trauma ocasionat al/a la menor requereix d'una intervenció psicoterapèutica intensiva i de llarga durada que hauria de ser assumida des del context del Sistema de Salut (xarxa salut mental). La intervenció amb l'infant des de l'àmbit de Salut Mental, en principi, és compatible amb una intervenció social realitzada des de serveis socials. En qualsevol cas, caldrà garantir la coordinació i complementarietat d'ambdues actuacions.
- quan, després d'un temps raonable d'intervenció des de serveis socials, no s'observa una millora en els símptomes.

En qualsevol cas, tothom coincidim en el perill "d'encasellar l'infant amb l'etiqueta d'un diagnòstic", fet que pot tenir conseqüències negatives en la seva vida. (Patologitzar l'infant)

Altres aportacions

En aquest document hem utilitzat deliberadament la doble referència femenina i masculina en referir-nos als professionals perquè estem convençudes de la necessitat d'incorporar professionals homes que ofereixin altres models de masculinitat i de relació amb la dona diferent al de l'agressor.

ANNEX 1

PROTOCOL D'EXPLORACIÓ AMB MENORS UTILITZAT PER L'EQUIP D'ATENCIÓ A LES DONES (Versió març 2007)

Titularitat servei: *Direcció Dona i Drets Civils (Sector Serveis Personals)*

Servei externalitzat *(Empresa: Fundació Salut i Comunitat)*

Observacions

El protocol que figura a continuació actualment està en revisió, però hem decidit incloure'l perquè és el que s'està utilitzant en l'actualitat.

Cal situar, però, aquest protocol en el procés d'intervenció de l'Equip d'Atenció a les Dones. És la dona, com a tal, qui s'adreça a aquest servei per demanar ajut per enfrontar la violència que està patint o ha patit. Sovint no fa cap demanda d'atenció cap als seus fills/filles i és el/la professional qui introdueix l'impacte que la situació de violència està tenint o ha tingut en els menors.

Per això, al protocol d'exploració amb la dona s'introdueixen les següents preguntes sempre que té fills/filles i per a cada un d'ells/elles :

- ✓ Nom i cognoms
- ✓ Data naixement   Edat
- ✓ Amb qui viu: parella, pare, mare, altres familiars, internats i similars, emancipats, tutelats per la DGAIA.
- ✓ Nivell d'estudis actual
- ✓ Ha viscut la violència vers la mare:
  - De manera indirecta, per observació
  - De manera directa rebent maltractaments
  - Quin tipus de maltractament ha rebut?: físic, psicològic, sexual
- ✓ Presenten alguna problemàtica segons la mare?

El protocol que figura a continuació s'inicia quan la mare autoritza fer aquesta exploració respecte dels seus fills/filles.

EXPEDIENT USUÀRIA

Nº EXPEDIENT :

DATA TANCAMENT EXPEDIENT: ____/____/____2007__ PROFESSIONAL DE REFERÈNCIA :

INFANCIANOM DE LA MARE:

Nombre de fills/filles? _____

DADES DELS FILLS/FILLES**DADES PERSONALS**

Nom i cognoms: _____

Data de naixement: _____ Lloc: _____

Nacionalitat: _____

Edat: _____

Domicili actual: _____

Telèfon: _____

Nom de pare: _____

Està reconegut?

- Si
 No

Nom de la mare: _____

Conviuen actualment junts?

- Si
 No

Estan separats judicialment?

- Si
 No

Hi ha règim de visites?

- Si
 No

Quin?: _____

Ho compleix?:

- Si
 No

Hi ha pensió d'aliments?

- Si
 No

Quin?: _____

Ho compleix?:

- Si
 No

EXPEDIENT USUÀRIA

Nº EXPEDIENT :

DATA TANCAMENT EXPEDIENT: ____/____/____2007__ PROFESSIONAL DE REFERÈNCIA :

Qui té la tutela?

- Pare-mare.
- Mare.
- Pare
- DGAIA.
- Altres.

Qui té la guarda?

- Pare-mare.
- Mare.
- Pare.
- Família extensa, qui? _____
- Família aliena, qui? _____
- CRAE, qui? _____
- Emancipat.

GENOGRAMA

HISTÒRIA PRE-PERI-POSTNATAL

Va ser un embaràs desitjat?

- Si.
- No, en algun moment en va plantejar la interrupció de l'embaràs?

_____

Els hi preocupava excessivament el sexe del nadó?

- Si.
- No.

El pare del nadó estava present al part?

- Si.
- No, quan de temps va trigar en conèixer el fill/a? _____

Li va donar el pit?

- Si, per què? _____
- Quant de temps? _____
- No, per què? _____

EXPEDIENT USUÀRIA

Nº EXPEDIENT :

DATA TANCAMENT EXPEDIENT: ____/____/____2007__ PROFESSIONAL DE REFERÈNCIA :

Va rebre suport per part de la família durant el post-part?

- Sí, per part de qui? _____
- No.

HISTÒRIA ESCOLAR

Curs actual: _____

Escola actual: _____

Situació escolar: _____

Relació amb els iguals, relació amb els professors/es dels Centre, rendiment escolar, regularitat en l'assistència, suports específics (Mestra educació especial), logopeda,...)

SALUT

- Metge/pediatre: _____
- CAP/privat: _____
- Telèfon: _____
- Antecedents mèdics i símptomes actuals que presenta:

OCI-LLEURE

ALTRES RECURSOS I PROFESSIONALS QUE INTERVENEN

EPISODIS DE VIOLÈNCIA (Explicats per la mare)

- Ha presenciat escenes de maltractaments?
  - Si, en quina direcció? _____
    - Habitualment.
    - Esporàdicament.
  - No

- Què fa quan viu aquestes situacions?
  - Fugir.
  - Negar.
  - Aliar-se amb un dels membres.
    - Quin?
      - Pare.
      - Mare.
        - Davant d'ella (per protegir-la).
        - Darrera d'ella (per protegir-se).
    - Separar-los (efecte frontissa).
    - Altres: _____

- Ha patit algun tipus de maltractament?
  - Psicològic.
  - Físic.
  - Sexual.
  - Econòmic.
  - Social.
  - Ambiental.
  - Altres _____ de qui? _____
    - Habitualment.
    - Esporàdicament.

EXPEDIENT USUÀRIA

Nº EXPEDIENT :

DATA TANCAMENT EXPEDIENT: ____/____/____2007__ PROFESSIONAL DE REFERÈNCIA :

EPISODIS DE VIOLÈNCIA (Explicats pel nen/a)

- Has presenciado escenas de maltractaments?
  - Si, en quina direcció? _____
    - Habitualment.
    - Esporàdicament.
  - No

- Què fas quan vius aquestes situacions?
  - Fugir.
  - Aliar-te amb un dels membres. Quin?
  - Separar-los.
  - Altres: _____

- Has patit algun tipus de maltractament?
  - Psicològic.
  - Físic.
  - Sexual.
  - Econòmic.
  - Social.
  - Ambiental.
  - Altres _____ de qui? _____
    - Habitualment.
    - Esporàdicament.

RELACIONS FAMILIARS (Família materna/Família paterna)

EXPEDIENT USUÀRIA

Nº EXPEDIENT :

DATA TANCAMENT EXPEDIENT: ____ / ____ / ____ 2007 **PROFESSIONAL DE REFERÈNCIA :**

DEMANDES

Segons la mare

Segons el nen/a

Segons l'Equip/Hipòtesis professional

ANNEX 2

PROTOCOL DE DERIVACIÓ A D'ALTRES SERVEIS

Observacions

Hi ha serveis que tenen establert un protocol de derivació.
Per aquells altres serveis que no el tenen s'utilitzarà el protocol que figura en
aquest annex.

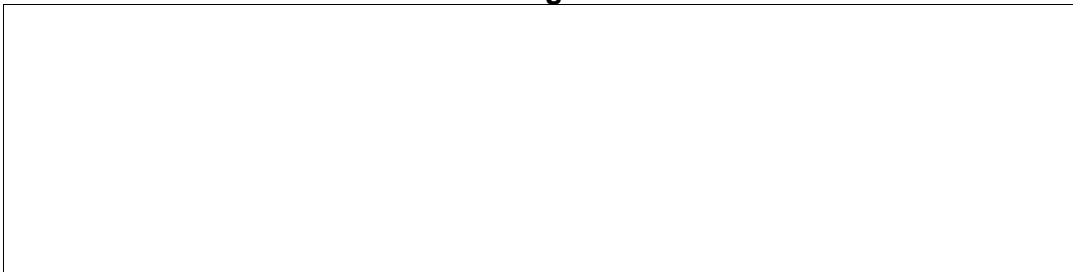
INFORME DE DERIVACIÓ

Data derivació: ____ / ____ / ____

Dades servei derivant	
Nom del servei:	
Adreça:	Telèfon:
Fax:	Districte Postal:
Professionals de referència	
Nom i cognoms:	Professió:
Dades de contacte:	

Dades de l'infant	
Nom i cognoms:	
Data i lloc de naixement:	
Nacionalitat:	
Domicili habitual:	
Dades familiars	
<i>Dades mare</i>	
Nom i Cognoms:	
Data naixement: ____ / ____ / 19__ EDAT :	
Nacionalitat : ☐ Espanyola ☐ Altres :	
Domicili habitual :	Telèfon :
<i>Dades pare</i>	
Nom i Cognoms:	
Data naixement: ____ / ____ / 19__ EDAT :	
Nacionalitat : ☐ Espanyola ☐ Altres :	
Domicili habitual :	
<i>Dades germà/germana</i> (s'ampliarà segons el número de germans i/o germanes)	
Nom i Cognoms:	
Data naixement: ____ / ____ / 19__ Edat:	
Nacionalitat : ☐ Espanyola ☐ Altres :	
Domicili habitual :	

Genograma

Situació de violència viscuda per l'infant

1. Descripció dels elements més rellevants (episodis de violència viscuda de manera directa i/o indirecta)
2. Impacte en l'infant (a nivell cognitiu, emocional, relacional i conductual)
3. Factors de protecció existents (del propi infant i del seu entorn)
4. Quines són les necessitats que cal atendre?
5. Quin és el pronòstic inicial de recuperació?

ANNEX 3

TREBALL GRUPAL

L'ESPAI INFANTIL

Professional referent: *Laura Córdoba, educadora social*
Servei: *centre de serveis socials Pau Casals (Districte Nou Barris)*

FITXA D'IDENTIFICACIÓ

Volum màxim infants: 10

Franja d'edat: 5 a 12 anys

Professionals conductors: 2 educadores socials

Periodicitat sessions: quinzenal

Duració per sessió: 2 hores

Caràcter del grup: Obert a noves incorporacions

Duració de la intervenció amb aquest grup: No està limitat en el temps. Es tracta d'un espai estable.

Estructura de la sessió grupal:

1. L'arribada i el berenar
2. Desenvolupament de l'activitat pactada
3. Tancament de la sessió

Observacions d'interès respecte de la metodologia emprada: Les activitats realitzades són proposades pels mateixos infants. No estan predeterminades pel professional.

**DESAPENDRE LA VIOLÈNCIA:
PROPOSTES EDUCATIVES DE TREBALL AMB
FILLS DE DONES QUE PATEIXEN SITUACIONS
DE VIOLÈNCIA: “ L’Espai Infantil”**

Laura Córdoba del Àguila
Educadora Social

Breu introducció:

Aquesta experiència és el fruit de set anys de treball, intentant entendre els mecanismes de la violència domèstica, reflexionant sobre els estereotips, tòpics, que l'acompanyen. Del reconeixement, acompanyament i suport de qui la pateix.

En una societat en que la violència pot acompanyar qualsevol procés de vida, parlar de "desaprendre la violència" sembla agosarat, una utopia? un miratge?. Desaprendre la violència és, més aviat, parlar de donar alternatives a la resolució de conflictes mitjançant la vivència d'altres maneres de fer, diferents a les que habitualment són utilitzades en el seu entorn, com a possibles i practicables.

A partir d'aquest moment explicaré l'experiència, practicada al centre de serveis socials en que treballa. Es tracta d'una intervenció grupal amb infants en edat escolar, entre 5 i 12 anys, entorn a la prevenció secundària de la violència que es va anomenar: "Espai Infantil".

Autora: Laura Córdoba del Àguila

L'Espai Infantil : Com va sortir la idea?

Arrel d'iniciar el treball grupal amb dones que patien violència de qualsevol tipus per part dels seus companys, es va evidenciar:

- ✓ Que les dones acudien al grup amb els fills donat que, en algunes ocasions eren utilitzats com a "tapadora", excusa per tal de poder justificar a casa la seva assistència al grup, i en altres perquè la xarxa de suport era inoperant.
- ✓ Que els infants arribaven amb una càrrega emocional molt alta per vivències tingudes que expressaven obertament.

La violència en l'entorn familiar afecta molt als infants que la viuen dia a dia. La necessitat de contenció i donar l'oportunitat de viure i aprendre altres maneres de fer alternatives va ser el repte que ens vam plantejar amb la creació d'un espai propi pels infants de caràcter socio-educatiu.

L'Espai Infantil : Els objectius.

Es va configurar una estructura de projecte senzilla: dos educadores per un volum màxim de 10 nens/es amb sessions quinzenals de dues hores de duració, i amb activitats de caràcter lúdic plantejades pels propis participants.

Darrere d'aquesta estructura n'hi ha una objectius explícits que orienten el treball de les educadores que porten el grup:

- ✓ Crear un espai de confiança on els nens/es pugessin comentar les seves necessitats, inquietuds, preocupacions, angoixes...: una baralla entre els pares, una relació conflictiva en l'escola, etc.
- ✓ Abordar els sentiments de culpa que generen aquestes situacions de violència de gènere i/o ruptura de la parella.
- ✓ Potenciar l'adquisició de rols de gènere igualitaris: en els espais d'ordre, neteja de l'espai físic, mitjançant les activitats específiques com fer un joc de taula que reculli el repartiment de rols, etc.
- ✓ Potenciar valors de cooperació i de col·laboració: des del suport dels companys, la recerca dels consens, etc.
- ✓ Treballar el concepte de diversitat i la resolució de conflictes mitjançant el diàleg, la conversa, etc.

Autora: Laura Córdoba del Àguila

- ✓ Aprofundir en el concepte de les figures parentals diferenciant “el real “ de “l’ideal” sobre tot des de la dramatització de situacions.
- ✓ Treballar la imatge positiva d’ells/es mateixos/es i de les seves capacitats (autoestima).
- ✓ Connectar els infants amb la xarxa de recursos del seu entorn per tal d’establir altres vincles relacionals: activitats extraescolars, ludoteques, espais o serveis especialitzats.

Què diferencia aquest espai d’altres espais de convivència i aprenentatge als que ja assisteixen els infants ? la resposta es simple : la manera d’estar, la manera de fer.

L’Espai Infantil: Metodologia Participativa.

El canal d’arribada al grup, demanda efectuada per les mares i a proposta dels professionals, fa que no sigui una activitat voluntària, escollida pels infants, però hi ha un motiu comú que els aglutina en aquell espai físic que ha estat explicat als infants, per les mares i els professionals: l’entorn familiar violent que viuen , cada u, en major o menor grau.

Aquesta premissa cal treballar-la al principi per tal de crear la complicitat necessària per crear un espai quelcom diferent als espais coneguts, on hi ha la possibilitat de parlar d’allò que passa a casa sense ser observats o compadits. Així el espai infantil es reconegut **com a propi, on el que es fa va acompanyat del que es diu. Tot té una explicació i cal pensar-la i dir-la.** Les actuacions han de cercar el consens, entre tots, a l’igual que les normes i el funcionament. Així es comença un espai participatiu on té igual valor el comentari del més petit o del més gran.

Aquesta premissa expressada per les conductores del grup als infants els canvia de posició. No hi ha res preestablert. Cal anar construint el que serà aquest espai de convivència poc a poc. Però per començar ens hem de conèixer: cal saber qui som? D’on venim? On estudiem? Què ens agrada? Què ens molesta?... una fase de presentació que permet partir de la igualtat respecten les diferències com a principi de la convivència.

Aquest espai requereix **compromís** amb ells mateixos i envers als companys, pel que cal veure quins som i, que quan no es pot acudir, es imprescindible donar una explicació als altres. **És important l’assistència**, puntual, perquè agrada ser-hi, **perquè es vol participar**. Però també cal saber el perquè

d'una absència per tal de no deixar ofegats "conflictes" del grup no resolts que poden entorpir la dinàmica i la sensibilitat dels companys o, a vegades, taponar inquietuds individuals. En aquest cas caldrà treballar amb l'individu, prèviament, per a que ell mateix ho pugui entendre primer, per poder-ho compartir amb els altres després.

Les activitats realitzades, en aquest espai, **són proposades pels diferents participants**. Qualsevol activitat es vàlida si permet el diàleg, un ambient agradable, per fer quelcom divertit. L'important es establir un lligam entre el que volem treballar amb aquell grup d'infants (objectius) i els seus interessos, creant un clima agradable que afavoreixi la comunicació.

La sessió grupal s'estructura en tres moments:

- **L'arribada** on els infants es saluden, comenten com ha anat el període de temps que no s'han vist, s'anuncia l'activitat proposada, tot això entorn al berenar, que de vegades es festiu (per un motiu d'alegria, per un aniversari, per un comiat...).
- **Desenvolupament de la sessió:** on es fa l'activitat programada, es important potenciar el diàleg, el consens mentre fem allò divertit.
- **Tancament de la sessió:** on es valora l'activitat realitzada, com s'han trobat, que els hi ha agradat més. També es posa en marxa la recollida de la sala (ordre i neteja) que permet abordar de manera natural l'aprenentatge dels rols de gènere igualitaris.

L'Espai Infantil : avaluació.

Al llarg de tota la sessió cal practicar l'escolta, el que diuen, per què, com funcionen, per poder fer una recollida de la sessió grupal que ens permeti analitzar els contingut i les relacions que s'estableixen.

Els ítems que ens hem marcat són:

- La relació amb els adults que condueixen l'activitat, a partir d'aquí podem observar les dependències, les necessitats de cridar l'atenció... de cada nen i com repercuteix en la dinàmica grupal.
- Dinàmica del grup des de les interaccions, conflictes produïts, resolució i acords.
- Grau d'acceptació de l'activitat proposada (alt, mig, baix i per a quins motius).
- Grau de participació dels infants.
- Grau d'assoliment dels objectius de la sessió.
- Assistència: qui ha vingut, qui es disculpa, quines raons han donat de l'absentisme del dia anterior, etc.

L'altre objectiu de l'avaluació es poder fer **la coordinació amb l'espai grupal de dones i amb els referents, a nivell individual dels infants** per tal de canalitzar cap al treball individual temes o situacions que no poden ser tractades des del nivell grupal. La coordinació en els dos nivells, intergrups i grupal-individual ha de ser estreta i continuada, per tal de complementar la intervenció.

ANNEX 4

TREBALL GRUPAL

SERVEI D'ATENCIÓ A NENES I NENS (MENTORIES)

Professional referent: Montse Plaza, psicòloga
Titularitat servei: Direcció Dona i Drets Civils (Sector Serveis Personals)
Servei externalitzat (Empresa: IReS)

FITXA D'IDENTIFICACIÓ

Volum màxim infants per grup: 8 - 10

Franja d'edat: 5 a 18 anys (tres franges: 5 a 9 anys; 10 a 14 anys; i 15 a 18 anys)

Professionals: psicòloga, educadora social i psicòleg infantil

Periodicitat sessions: setmanal

Duració per sessió: 1 i ½ hores

Caràcter del grup: Semi-obert.

Duració de la intervenció amb aquest grup: 6 mesos (20 sessions aproximadament)

Estructura de la sessió grupal:

1. Activitat conductora
2. Tancament de la sessió
3. Acompanyament tutorial

Observacions d'interès respecte de la metodologia emprada:

- ✓ Les activitats realitzades estan planificades a priori pels professionals, encara que hi ha la possibilitat que es puguin incorporar propostes dels infants.
- ✓ Paral·lelament al grup d'infants funciona un altre grup de suport a les mares/pares o tutors per treballar les capacitats parentals i els models relacionals, i per facilitar la comprensió dels canvis que farà l'infant i poder ajudar-lo en la seva recuperació. És un requisit del servei que l'adult accepti participar en aquest grup de suport.

PROGRAMA D'ATENCIÓ A NENES I NENS QUE HAN PATIT VIOLÈNCIA DE GÈNERE A L'ÀMBIT FAMILIAR: MENTORIES

1. DESCRIPCIÓ DEL SERVEI

- **El Programa d'atenció a nenes i nens que han patit violència de gènere a l'àmbit familiar: Mentories** consisteix en ajudar als fills i filles de famílies amb problemes de violència de gènere a identificar i interioritzar un model parental alternatiu i positiu que permeti construir noves formes de relació, evitant així el cicle repetitiu de la violència.
- És un servei familiar, així doncs es realitza una exploració de la idoneïtat del recurs i un cop acordat l'inici d'activitat els infants s'incorporen a grups de treball per edats i les mares/pares s'incorporen a grups de suport per treballar les capacitats parentals i els models relacionals. Tanmateix es realitza seguiment tutorial individual i sessions de treball unifamiliars si s'escau. Per tal de poder incorporar els infants a grups és condició vinculant que com a mínim la mare estigui disposada a integrar-se al treball de grups.

2. OBJECTIUS

- Possibilitar i motivar la participació i el seguiment en un programa psicosocial i educatiu a través d'un espai d'orientació i treball amb nenes i nens i els seus adults referents que vulguin millorar les seves relacions i evitar la repetició generacional de la violència.
- Permetre la flexibilització dels rols de gènere i orientar sobre models de relació alternatius que incloguin comportaments no violents en la resolució de conflictes.
- Promoure la recuperació i reparació dels efectes de la violència facilitant la resiliència, la millora de l'autoestima, la identificació i expressió adequada d'emocions, la presa de decisions, etc..
- Potenciar en les mares i els pares l'adquisició d'habilitats parentals, d'expectatives adequades envers les filles i els fills i que fomentin l'autoestima dels menors.

3. ORGANITZACIÓ DEL SERVEI

L'atenció directa a les famílies es prestarà de dilluns a divendres per les tardes, de forma continuada durant l'any. Podent també fer atencions individuals i coordinacions interprofessionals en horari de matins.

L'atenció es portarà a terme a la següent adreça:

INSTITUT DE REINSERCIÓ SOCIAL (IReS)
C/ Àlaba, 61, 1er
08005 Barcelona

4. CRITERIS D'ACCÉS AL PROGRAMA

- Tenir entre 5 i 18 anys.
- Consentiment per part de l'adult referent per tal de que el o la menor participin en el programa d'activitats.
- Compromís per part de l'adult referent de participar en les activitats proposades per als adults, així com facilitar la participació dels nens i nenes.

En cas d'incompliment de la normativa establerta o incompliment en la participació en les activitats tant per part dels menors com dels adults es donarà de baixa el nucli familiar afectat. En el cas de la presència de trastorn mental o qualsevol drogaaddicció en el menor o en l'adult implicat, es farà una valoració específica per tal de garantir el contacte amb els professionals i la idoneïtat de la participació en el servei, podent excloure els menors afectats.

5. METODOLOGIA DE TREBALL

El procés de treball amb les famílies s'organitza a partir de les següents fases d'activitat:

1. FASE D'ACOLLIDA I AVALUACIÓ: realització entre 3 i 5 entrevistes individuals amb els i les menors, també amb les seves mares i/o pares, però aquestes es realitzaran fonamentalment per separat.
2. FASE DE TREBALL. Inclou la incorporació dels diferents membres de la unitat familiar a les següents activitats:
  - TREBALL GRUPAL AMB LES I ELS MENORS: les sessions tindran una periodicitat setmanal i en total es realitzaran aproximadament 20 sessions. Les activitats estan dissenyades per a nens i nenes entre 5 i 18 anys i els grups es divideixen tres franges principals:
    - Grup de 5 a 9 anys.
    - Grup de 10 a 14 anys.
    - Grup de 15 a 18 anys.
3. TREBALL AMB MARES I PARES: tindrà una periodicitat setmanal, realitzant unes 20 sessions paral·leles temporalment amb les dels menors. Els grups estaran formats per les mares, pares i/o tutors i es poden complementar amb sessions puntuals de consulta individual.

En aquest punt és important destacar que el treball amb les mares se centra amb el vincle matern – filial i, per tant, el rol matern és l'eix principal del treball amb aquestes dones. Aquest aspecte és destacable ja que no es tracta de grups de dones que han patit maltractament sinó de la relació que tenen amb els seus fills i filles i amb la cerca d'estratègies per poder oferir protecció i seguretat als menors.

METODOLOGIA DE LES SESSIONS GRUPALS AMB ELS INFANTS:

Les sessions tindran una durada d'entre 90 minuts i 2 hores.

Els continguts del programa, a treballar seqüencialment a les activitats, són els següents:

- Història de vida
- Autoestima, autoconcepte. autopercepció
- Diferència entre conductes agressives i conductes passives. Assertivitat.
- Identificació i expressió de sentiments. Habilitats emocionals.
- Rols genèrics rígids. Distorsions cognitives sobre els gèneres i l'ús de la violència en la resolució de conflictes. Masculinitat i feminitat.
- Conceptes d'intel·ligència emocional
- Orientació lúdica, tria de vies formatives, laborals i d'oci.

També hi ha continguts de treball transversals, que es treballaran a totes les activitats individuals i grupals. Són:

- assertivitat,
- rols de gènere
- resolució dels conflictes mitjançant alternatives no violentes.

La dinàmica de les sessions estarà conduïda per professionals especialitzats que treballaran per aconseguir cohesió grupal, afavorint el coneixement entre els membres, de manera que faciliti el desenvolupament de les activitats. Els continguts estan organitzats per tal que encara que un menor s'incorpori un cop iniciades les activitats, pugui abordar tots els aspectes que inclou el programa. No obstant un cop realitzades el 50% de les activitats no es permetrà l'entrada de nous membres al grup.

D'acord amb criteris didàctics i pedagògics, es treballaran la major part d'activitats de forma conjunta amb tot el grup i algunes en les que el grup serà separat bé per edats o per gènere.

Algunes activitats requereixen l'ús d'instal·lacions específiques (centres esportius, cinemes,...). En aquests casos, s'informarà prèviament als pares/mares i se'ls demanarà autorització escrita per poder sortir del recinte.

6. ACCÈS AL SERVEI I COORDINACIÓ AMB LA RESTA DE SERVEIS MUNICIPALS I DE CIUTAT.

L'accés al servei pot ser:

- Directe prèvia demanda de consulta (via telèfon).
- Derivació des d'altres recursos (via telèfon i/o e-mail).

Quant la derivació es produeix per un altre recurs municipal estarà sempre acompanyat d'un protocol de derivació.

Quant les persones usuàries del servei també estiguin ateses a un altre recurs municipal, s'establiran sempre reunions de coordinació que permetin poder articular un Pla de Treball conjunt entre els diferents serveis.

Ajuntament

de Barcelona

Direcció de Serveis de Dona i Drets Civils

Avgda. Diagonal, 233 planta 3ª.
08013 Barcelona
Tel. 934132676
Fax 934132674

Telèfon de contacte per tots dos serveis (tant per a usuaris com per a professionals):	93 320 92 12 (línia directa) 93 486 47 50 (centraleta) (Fax: 93 309 78 70)

e-mail del "Programa d'atenció a nenes i nens que han patit violència de gènere a l'àmbit familiar: Mentories" (per a professionals):	mentoriesbcn@iresweb.org

ANNEX 5

TREBALL GRUPAL

CASA D'ACOLLIDA

Professional referent: *Sònia Giménez, educadora social*
Titularitat servei: *Direcció Dona i Drets Civils (Sector Serveis Personals)*
Servei externalitzat
(Empresa: Institut per a la Promoció Social i de la Salut -IPSS-)

FITXA IDENTIFICACIÓ TRES PROJECTES			
	RACONS	MANUALITATS	REUNIONS INFANTS
Destinataris	Mares i fills /filles	Infants	Infants
Núm. màxim	No hi ha màxim	No hi ha màxim	No hi ha màxim
Franja d'edat infants	2 a 6 anys	Totes edats	A partir 6 anys
Professionals	1 educadora soc.	1 educadora soc.	1 educadora soc.
Periodicitat sessions	Setmanal	Setmanal	Setmanal
Duració per sessió	1 i ½ hores	1 hora	1 hora
Caràcter del grup	Obert	Obert	Obert
Duració intervenció	Espai estable	Espai estable	Espai estable
Estructura de la sessió	1. Taller 2. Jocs	1. Explicació taller 2. Realització lliure	1. Debat 2. Tancament
Observacions	Activitats dirigides per la professional Joc lliure	Activitat dirigida per la professional	Totalment obert als temes que vulguin parlar els infants

**EXPERIÈNCIA GRUPAL
AMB ELS NENS I NENES DE LA
CASA D'ACOLLIDA
DE L'AJUNTAMENT DE BARCELONA**

Sònia Giménez Ortiz
Educatrice social

RACONS

Definició:

En ocasions com a conseqüència de la situació de violència viscuda a casa, el vincle mare fill/a es veu afectat d'una o altra manera. Ja sigui provocant un distanciament o una sobreprotecció.

L'espai de racons va ser ideat per poder observar i treballar aquesta relació. Està dirigit a mares i fills/es d'entre 2 i 6 anys.

En un inici era projectat com a una única activitat. Es tractava de que mares i fills/es poguessin compartir un espai de joc comú. Però, per contra, en les primeres setmanes es va anar observant que al llarg de l'activitat la tendència que es donava era que per una banda s'agrupaven la majoria de les mares a xerrar i per altra els nens/es jugaven al seu aire, no donant-se pràcticament cap tipus de interacció entre ells/es.

Per tal d'evitar això es va decidir afegir una altra activitat dins l'espai de racons que consisteix en fer un taller manual mare – fill/a. Així s'aconsegueix una major interacció entre tots/es dos/dues.

D'aquesta manera l'espai de racons que es dona un cop per setmana té una durada total de 1'30h de les quals els primers tres quarts d'hora es dediquen al taller i el temps restant als jocs.

Objectiu general : Establir una relació saludable mare- fill/a a través del joc.

1. TALLER

Objectiu específic :

- Reforçar el vincle entre mare – fill/a quan es valora que aquest pot estar debilitat.
- Oferir un espai lúdic i creatiu per a tots.

Metodologia :

- ✓ Distribució : Cada nen/a es seu al costat de la mare.
- ✓ Tasques de la educadora :
  - Proposar un taller i facilitar tot el material que es consideri necessari.
  - Facilitar la interacció mare- fill/a.
  - Animar a les mares per a que elles mateixes organitzin algun dels tallers.

Tancament :

Entre tots/es recollim les restes de material que hem estat utilitzant i posem ordre. I pengem a les parets els diferents tallers perquè tothom els pugui veure.

2. JOCS

Objectius específics:

Tenint en compte la relació que s'estableixi entre mare – fill/a, els objectius seran :

- Potenciar l'autonomia del /a infant quan es dona una situació de sobreprotecció per part de la mare.
- Reforçar el vincle entre mare – fill/a quan es valora que aquest pot estar debilitat.
- Potenciar el joc entre iguals.

Metodologia :

- ✓ Tipologia de jocs : Jocs que representen espais de la vida quotidiana (espai de nines, taller mecànic, botiguetes, etc.) o més aviat lúdics (disfresses) o creatius (espai d'art). Tots aquests jocs van variant .
- ✓ Distribució: Cada joc esta ubicat en una zona específica dins d'un mateix espai. Sempre estan al mateix lloc per tal de que els nens/es sàpiguen on han d'anar a trobar allò que volen.
- ✓ Tasques de l'educadora :
  - En general l'educadora adopta una postura d'observadora.
  - En moments puntuals :
    - Ajudar a les mares a reconduir possibles conflictes entre els/es infants.
    - Recolzar la relació mare-fill. Ja sigui induint a l'apropament o promovent el joc del/a nen/ amb d'altres nens/nenes.

Tancament : Entre tots recollim totes les joguines i les porten a l'habitació on seran endreçades.

MANUALITATS

Definició :

Espai molt flexible que es pot anar ajustant als diferents grups d'edats dels nens/es que visquin a la casa.

Al voltant d'una hora setmanal se'ls proporciona als nens/es de la casa una activitat manual dirigida i exclusiva per a ells/es on poden gaudir de la companyia dels seus/es companys/es.

Per altra banda és un espai que ens ofereix poder observar com es comporta cada un/a d'ells/es quan es troba amb un grup d'iguals.

És en aquests moments en els que sovint i de manera espontània poden sorgir converses entre ells/es on expressen neguits, pors o alegries i que l'educadora va conduint de manera informal.

Objectiu general: Crear un espai informal en el que es pugui anar treballant conceptes, valors i maneres de relacionar-se més saludables.

Objectius específics :

- Potenciar el treball en equip i la cooperació
- Potenciar un espai lúdic i creatiu
- Oferir un espai de mutu respecte, fomentant l'escolta i l'empatia
- Conèixer formes alternatives a la violència per a la resolució de conflictes

Metodologia :

- Tasques de la educadora:
  - ✓ Mostrar un model del que farem.
  - ✓ Ensenyar els diferents passos per a la seva realització i anar guiant. Potenciant la individualitat de cada un/a.
  - ✓ Anar conduint les diferents converses que puguin sorgir (dubtes, neguits, etc.) i/o possibles conflictes.

Tancament : Entre tots recollim el material que ens ha sobrat i posem ordre a la sala.

REUNIONS DE NENS/ES :

Definició : Les reunions de nens i nenes van ser ideades amb la intenció de poder-los oferir un espai formal en el que tractar tot allò que els afecta ja sigui en el seu dia a dia o en la seva situació particular.

Es tracta de que el grup format pels nens i nenes amb edats compreses entre els 6 i 11 anys puguin parlar sense por aquells temes que els inquieten, i participar voluntàriament del debat que es pugui generar.

La reunió és un espai d'una hora setmanal on la seva veu és molt important i la seva opinió valorada.

Objectiu general : Crear un clima de confiança en el que es puguin abordar temes propers als nens/es amb naturalitat, donant resposta a les seves inquietuds.

Objectius específics:

- ✓ Oferir un espai formal per a poder posar en comú inquietuds i dubtes.
- ✓ Ajudar-se els uns als altres, donant-se suport .
- ✓ Compartir experiències i pensaments per poder sentir que no són els únics que estan vivint situacions difícils.
- ✓ Comunicar i discutir fets rellevants o novetats de la casa per fer partícips a tots els membres per igual a la CADM.
- ✓ Potenciar l'escolta activa i l'empaita

Metodologia :

- Distribució : Tothom seu al voltant de la taula, els uns al costat dels altres.
- Dinàmica :
  - ✓ Segons una roda de torns cada setmana hi haurà un encarregat/a de recollir l'acta en un full.
  - ✓ En el cas que hi hagi alguna notícia important la educadora els explicarà. Tot seguit cada nen/a es convidat a exposar allò del que vol parlar. La resta de companys i companyes anirà intervenint en el tema exposat segons la seva voluntat .

- ✓ En acabar dediquem una estona a jugar. Pot ser un joc dirigit proposat per l'educadora amb l'objectiu de treballar quelcom específic (comunicació, confiança, etc.) o un joc lliure triat pels nens i nenes de la reunió.
- Funció de l'educadora :
  - ✓ Anar conduint l'intercanvi de missatges, i anar mediant si s'escau.
  - ✓ Oferir el diàleg com a possible eina en la resolució de conflictes.

Tancament : Entre tots es posa ordre a la sala, es recullen cadires i tot allò que hagi pogut quedar fora de lloc.